

**UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO
PRAHA**

magisterské kombinované studium
2010–2012

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Ing. Libuše Futerová

Programy zacházení – skladba aktivit a cílů pro různé
skupiny odsouzených

Praha 2012

Vedoucí diplomové práce:
PaedDr. Lubomír Bajcura, Ph.D.

JAN AMOS KOMENSKÝ UNIVERSITY PRAGUE

Master Combined Studies
2010–2012

DIPLOMA THESIS

Ing. Libuše Futerová

Treatment programs - the composition of the activities and
objectives for different groups of convicts

Prague 2012

The Consultant Supervisor :
PaedDr. Lubomír Bajcura, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená diplomová práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne

Ing. Libuše Futerová

Poděkování

Chtěla bych poděkovat svému vedoucímu práce PaedDr. Lubomíru Bajcurovi, Ph.D. za poskytnutí cenných rad a připomínek. Dále děkuji své rodině, která se mnou v době studia měla trpělivost když docházely síly a motivace a svým kolegům z práce, kteří přispěli radou i materiály.

Anotace

Diplomová práce se zabývá oblastí vězeňství a to především Věznicí Světlá nad Sázavou. Přibližuje její minulost i současnost a práci civilních zaměstnanců. Jsou zde představeny specifická oddělení či skupiny odsouzených této věznice. Přibližuje jejich programy zacházení a jejich hlavní cíle. Bližší pozornost je věnována kategorii mladistvých odsouzených.

Klíčové pojmy

Aktivity, bezdrogová zóna, mladistvé odsouzené, oddělení pro matky s dětmi, programy zacházení, vězeňství, Věznice Světlá nad Sázavou, výstupní oddělení.

Annotation

This thesis deals with the prison system, especially concerning prison Světlá nad Sázavou. Describes its past and present, and work of civilian employees. It presents specific departments or groups of prison convicts. Focuses on the treatment programs and their main goal. More attention is paid to the category of juvenile prisoners.

Key words

Activities, drug-free zone, juvenile prisoners, the Department for mothers with children, treatment programs, prison, prison Světlá nad Sázavou, output department.

Obsah

Obsah.....	7
1 Úvod.....	9
2 Teoretická část.....	11
2.1 Organizace vězeňské služby.....	11
2.1.1 Typy věznic	12
2.1.2 Specifické skupiny odsouzených.....	12
2.2 Výskyt kriminálního chování	13
2.3 Stručná charakteristika náplně práce občanských zaměstnanců VS	15
2.3.1 Vychovatel.....	16
2.3.2 Psycholog	18
2.3.3 Sociální pracovníce	20
2.3.4 Speciální pedagog.....	22
2.4 Věznice Světlá nad Sázavou.....	25
2.4.1 Možnosti vzdělávání odsouzených ve Věznici Světlá nad Sázavou	28
2.4.2 Programy zacházení	33
2.4.3 Specializované oddělení ve Věznici Světlá nad Sázavou	37
2.4.3.1 Specializované oddělení pro matky s dětmi	37
2.4.3.2 Bezdrogová zóna	39
2.4.3.3 Výstupní oddělení.....	41
2.4.3.4 Mladistvé odsouzené	43
2.4.3.5 Cizinci ve VTOS	45
3 Praktická část.....	47
3.1 Programy zacházení a jejich cíle na SpO	48
3.2 Programy zacházení a jejich cíle na BZ	49
3.3 Programy zacházení a jejich cíle na VO	53
3.4 Programy zacházení a jejich u ML.....	57
3.4.1 Analýza dotazníkového šetření	59
3.5 Vyhodnocení hypotéz.....	64

3.5.1	Hypotéza číslo 1	64
3.5.2	Hypotéza číslo 2	64
3.5.3	Hypotéza číslo 3	65
3.5.4	Hypotéza číslo 4	66
3.5.5	Hypotéza číslo 5	67
Závěr.....		68
4	Seznam použitých zdrojů	70
5	Seznam tabulek a grafů	75
6	Seznam příloh.....	77

1 Úvod

Diplomová práce je z oblasti, která může být pro lidi, kteří se v ní nepohybují, nezajímavá, přestože z ní nemají relevantní informace. Panují různé předsudky a fámy „jak to tam vlastně je“ a „co to tam vlastně dělají“. Většinou si ji představí jako z nějakého filmu či knihy, ale pravidla a postupy, které se zde uplatňují, jim jsou neznámé. Stejně tak neví, jakým prošla vývojem a kam směřuje.

Vězeňství prostě není v dnešní době pro širokou veřejnost zajímavé. Veřejnost neví, kdo zde pracuje a co vlastně dělá. Stejně jako možnosti působení na odsouzené a vlastně celý průběh výkonu trestu těchto osob jsou jim neznámé. Jedním z cílů této práce je popsat VTOS, vysvětlit, co je program zacházení a způsob jeho sestavování a přiblížit práci s odsouzenými. Vzhledem k tomu, že odsouzené lze dělit do určitých skupin, je cílem této práce některé tyto skupiny přiblížit lidem, kteří se v této oblasti nepohybují a zjistit, jestli i přístup k plnění a sestavení programu zacházení odsouzených se v těchto skupinách liší. Zároveň alespoň rámcově přiblížit práci civilních zaměstnanců, kteří jsou v přímém kontaktu s odsouzenými.

Práce je rozdělena do dvou základních částí - teoretické a praktické. Teoretická část je rozdělena do několika kapitol. Na začátku je zde obecně představena vězeňská služba, typy věznic a přiblíženo kriminální chování. Dále je zde přiblížena práce občanských zaměstnanců ve věznicích. Podrobněji je zde zpracována Věznice Světlá nad Sázavou, její historie, možnosti vzdělávání v této věznici, programy zacházení a specializovaná oddělení či skupiny odsouzených.

Praktická část zabývající se programem zacházení ukazuje nabídku aktivit ve Věznici Světlá nad Sázavou. Zjišťuje jejich specifika u vybraných skupin odsouzených a nabízí možnosti na jejich zefektivnění. Zároveň je zde vypracován přehled nejčastěji používaných cílů programu zacházení a jejich odlišnosti v závislosti na zařazení do těchto skupin.

V přílohách je zde uveden přehled všech nabízených aktivit, ukázka programu zacházení a komplexní zprávy.

Vzhledem k tomu, že již šest let pracuji ve Věznici Světlá nad Sázavou, budu čerpat informace z této věznice a ze svých osobních zkušeností. Ty jsem získala jak na pozici vychovatele výstupního oddělení, mladistvých odsouzených, nástupního oddělení, zvýšené ostrahy, tak i na pozici speciálního pedagoga v odděleních pro odsouzené zařazené do věznice s dozorem a to na standardních odděleních, dále na oddělení, kam jsou přednostně zařazovány odsouzené s krátkými tresty. V posledním období jsem se vrátila také na výstupní oddělení a k práci s mladistvými. Zároveň poslední tři roky pracuji jako koordinátor pro zacházení s odsouzenými osobami s cizím státním občanstvím.

2 Teoretická část

2.1 Organizace vězeňské služby

Vězeňská služba České republiky (dále jen Vězeňská služba) byla zřízena zákonem České národní rady ve smyslu § 1 Zákona č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční stráží České republiky ze dne 17. listopadu 1992 s účinností od 1. 1. 1993. Vězeňská služba zajišťuje zejména výkon vazby a výkon trestu odnětí svobody a v rozsahu stanoveném *Zákonem č. 555/1992 Sb. o Vězeňské službě a justiční stráží České republiky, ve znění pozdějších předpisů*, ochranu pořádku, bezpečnosti při výkonu soudnictví, správě soudů a při činnosti státních zastupitelství a Ministerstva spravedlnosti. Generální ředitelství Vězeňské služby, vazební věznice a věznice, pokud rozhodují ve správním řízení, mají postavení správních úřadů. Vězeňská služba je organizační složkou státu a hospodaří s majetkem státu, který potřebuje k plnění svých úkolů. Je účetní jednotkou.

Vězeňská služba se člení na vězeňskou stráž, justiční stráž a správní službu. Vězeňská a justiční stráž mají postavení ozbrojeného sboru. Základními organizačními jednotkami Vězeňské služby jsou generální ředitelství, vazební věznice, věznice a Institut vzdělávání Vězeňské služby, který se nachází ve Stráži pod Ralskem. Generální ředitelství Vězeňské služby řídí, organizuje a kontroluje činnost ostatních článků organizace Vězeňské služby.

Ministr spravedlnosti řídí Vězeňskou službu prostřednictvím generálního ředitele Vězeňské služby (v současné době je to plk. PhDr. Jiří Tregler), kterého jmenuje a odvolává. Ředitel Vězeňské služby zodpovídá za činnost Vězeňské služby ministrovi a zároveň činí právní úkony jménem

státu za Vězeňskou službu. Ministr též zřizuje a ruší jednotlivé věznice a vazební věznice.¹

2.1.1 Typy věznic

Věznice se člení podle způsobu vnějšího střežení a zajištění bezpečnosti do čtyř základních typů, a to:

- ✓ s dohledem,
- ✓ s dozorem,
- ✓ s ostrahou,
- ✓ se zvýšenou ostrahou.

2.1.2 Specifické skupiny odsouzených

Dle *Zákona č. 169/1999 Sb. o výkonu trestu odnětí svobody* jsou specifikovány odlišnosti výkonu trestu u některých skupin odsouzených:

- ✓ výkon trestu u mladistvých,
- ✓ výkon trestu u odsouzených žen,
- ✓ výkon trestu odsouzených trvale pracovně nezařaditelných,
- ✓ výkon trestu odsouzených s duševními poruchami a poruchami chování,
- ✓ výkon doživotních trestů,
- ✓ výkon trestu u odsouzených cizinců.

V rámci jedné věznice mohou být zřízena oddělení různých typů, pokud tím nebude ohrožen účel výkonu trestu.

¹ KVAČKOVÁ, J. *Vězeňská služba České republiky*. In *České vězeňství* č. 1/2003. Praha : Vězeňská služba České republiky, 2003. ISSN 1213-9297, s. 4

2.2 Výskyt kriminálního chování

Kriminální chování je chování antisociální. Jde o chování, kterým jedinec jedná proti zákonům společnosti. V podstatě jde o trestnou činnost. Důsledky chování poškozuje člověk sám sebe i společnost. Mezi formy antisociálního jednání patří veškerá trestná činnost (krádeže, loupeže, vandalství, sexuální delikty, zabití, vraždy), vystupňované násilí a agresivita, terorismus, organizovaný zločin a trestná činnost související se závislostmi.²

Přesné údaje o četnosti lidí, kteří páchají trestnou činnost, nejsou k dispozici. Lze vycházet pouze z počtu odsouzených pachatelů. Tento odhad se pohybuje v rozmezí 5–7 %.³

Četnost lidí, jejichž jednání by bylo možné do této kategorie zařadit, není stabilní, může se měnit v závislosti na striktnosti právních předpisů, společenských proměnách, ekonomické úrovni, na míře migrace atd.

Trestnou činnost častěji páchají muži. Poměr pachatelů mužského a ženského pohlaví se pohybuje v rozmezí 10 : 1 až 6 : 1.⁴

Muži, kteří se chovají asociálním způsobem, jsou častěji mladí, v rozmezí adolescentního věku a mladé dospělosti. V současné době tvoří převážnou část recidivistů mladí lidé ve věku do 30 let. V období stárnutí, po 50. roce života, četnost trestné činnosti významně klesá. Ale dochází i k její kvalitativní proměně. U starších pachatelů jde častěji o kriminalitu vázanou na nejbližší okolí páchanou jednotlivcem. Zatímco u mladých jedinců jde častěji o trestné činy páchané ve skupině a nebývají zaměřeny jen proti sousedům a členům rodiny, ale i proti zcela neznámým lidem.

² PIPEKOVÁ, J. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. 2. vyd. Brno : Paido, 2006. ISBN 80-7315-120-0, s. 361

³ RAINE, A. *The psychopathology of crime*. San Diego, New York tec., Academic Preses, inc. 1993, dle. VÁGNEROVÁ, 2008, s. 807

⁴ BLACKBURN, R. *The psychology of criminal conduct*. Chichester, J Wiley and Sons 1993, dle. VÁGNEROVÁ, 2008, s. 807

Ženy se obvykle za své uvěznění více stydí, jsou emotivnější, mají silnější vazby na děti a rodinu. Celkově je vězení pro ženy v zásadě více traumatizující, včetně pocitu viny, a to více než pro muže.⁵

Práce se ženami je komplikovanější právě z důvodu zvýšené přítomnosti emocí. V případě mužských věznic je tendence zdůrazňovat hrozbu reálného fyzického násilí a napadení. Ženy se staly určitou zvláštní kastou uvnitř vězeňské populace, neboť selhaly nejen jako občanky, ale také v rolích, které jim byly předurčeny na základě tradičních ženských rolí.⁶

Kriminální recidivisté mívají nižší vzdělání, obvykle jim chybí jakákoli profesní kvalifikace a jsou častěji příslušníky nižší sociální vrstvy, resp. nějaké menšiny.

Z demografického hlediska je míra kriminality vyšší ve městech, především v jejich určitých částech (ve vylidněných oblastech, sídlištích apod.). Ve velkých městech je spácháno přibližně pětkrát víc zločinů než na malých městech či venkově. Větší míra anonymity vede k tomu, že se do těchto oblastí stahují problémoví lidé z venkova a malých měst, kde je větší kontrola.⁷

Trestný čin vzniká jako souhra tří faktorů:

- ✓ motivovaný pachatel,
- ✓ vhodný objekt (dosažitelný, resp. slabý a bezbranný),
- ✓ vhodné podmínky (kde nejsou v okolí lidé, kde je malá přehlednost a pro pachatele menší riziko).

⁵ PFANN, D. *Jak se sedí ženám v Německu*. In. České vězeňství č. 1/2011. Praha : Vězeňská služba České republiky, 2011. ISSN 1213-9297, s. 34

⁶ NEDBÁLKOVÁ, K. *Spoutaná rozkoš sociální (re)produkce genderu a sexuality v ženské věznicí*. 1. vyd. Praha : Sociologické nakladatelství SLON 2006. ISBN 80-86429-65-2, s. 198

⁷ VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 4. vyd. Praha : Portál 2008. ISBN 978-80-7367-414-4, s. 808-810

V roce 1987 Rada Evropy doporučila členským zemím aplikaci v zákonodárství v nejširším smyslu. Byla vydána *Evropská vězeňská pravidla* a členské země se zavázaly k jejich používání v trestním zákonodárství.⁸

2.3 Stručná charakteristika náplně práce občanských zaměstnanců VS

Úkoly, které jednotliví pracovníci ve VS mají plnit, stanovuje: *Nariadení generálneho ředitele č. 26/2006, které stanovuje úkoly občanských zaměstnanců a příslušníků Vězeňské služby České republiky při zabezpečování výkonu trestu odnětí svobody*. Specifika náplně práce u jednotlivých pracovníků poté vyplývají z jim přidělených úkolů.

Pracovní náplň zaměstnance VS má i část, která není upravena předpisy, ale musí jednat dle svých možností a s lidským přístupem. Do této oblasti patří např. práce s agresivními jedinci, s jedinci, kteří mají mnohdy vyšší (např. právnické...) vzdělání než zaměstnanec VS, nutnost provádění tzv. nepopulárních prací jako např. osobních prohlídek odsouzených. Během výkonu nočních služeb (týká se spíše dozorčí služby) mnohdy musí zastávat i základní funkci zdravotnického personálu – do příjezdu RZS. Můžeme se zde setkat i s odsouzenými, které jsou mentálně či jinak postižené a komunikace s nimi je značně zhoršená. Poté musíme využívat i různé alternativní komunikační techniky.⁹

Ke každé odsouzené je nutno přistupovat individuálně a lidsky, avšak vždy tak, aby byla zachována především bezpečnost zaměstnance.

⁸ *Evropská vězeňská pravidla*. Příloha časopisu *České vězeňství* č. 1/2006. Praha : Vězeňská služba České republiky, 2006. ISSN 1213-9297

⁹ ŠVARCOVÁ, I. *Mentální retardace*. 3. vyd. Praha : Portál 2006. ISBN 80-7367-060-7, s. 119-122

2.3.1 Vychovatel

Vychovatel se podílí ve spolupráci s odbornými zaměstnanci na sestavení konkrétních programů zacházení jemu svěřených odsouzených. Vede osobně, podle svého odborného zaměření, zpravidla dvě průběžné aktivity. Ty jsou rozloženy podle potřeby v průběhu celého týdne včetně dnů pracovního volna a klidu. K těmto aktivitám zajišťuje nezbytnou dokumentaci. Sleduje kvalitu účasti svěřených odsouzených v programu zacházení a změny v jejich chování, přičemž vhodné změny podněcuje a upevňuje. Dále zpracovává, na základě vyhodnocení jednotlivých aktivit programu zacházení odbornými zaměstnanci a celkového přístupu odsouzeného k naplňování účelu výkonu trestu, průběžná hodnocení programu zacházení a předkládá návrhy hodnocení zasílaných věznicí příslušným orgánům. Navrhuje realizaci potřebných změn včetně aktualizace programu zacházení a přerazování ve skupinách vnitřní diferenciací v návaznosti na změny v chování a jednání jemu svěřených odsouzených, navrhuje umístění odsouzených do krizového, výstupního, specializovaného oddělení, oddělení se zesíleným stavebně technickým zabezpečením a do bezdrogové zóny.

Vychovatel je metodicky usměřován speciálním pedagogem a je podřízen vedoucímu oddělení výkonu trestu. Vychovatel zná jemu svěřené odsouzené osobně a pedagogicky je usměřňuje. Zná sociální vztahy a skupinovou atmosféru v přidělené skupině.

Ve Věznici Světlá nad Sázavou se na standardních odděleních jedná o padesát šest odsouzených. Vede osobní karty odsouzených, provádí v nich průběžné zápisy postihující probíhající naplňování účelu výkonu trestu u odsouzených.

Podílí se na zajištění organizačního chodu oddělení tím, že u svěřených odsouzených:

- ✓ vede početní a jmenný přehled, rozhoduje o jejich ubytování do jednotlivých ložnic nebo cel,
- ✓ zabezpečuje kontrolu korespondence odsouzených a uskutečňování telefonických hovorů,
- ✓ zabezpečuje realizaci práv odsouzených, zejména na přijetí a odesílání korespondence a balíčků, na přijetí návštěv, provedení nákupů, vycházek a telefonických hovorů a k tomu vede příslušnou evidenci, vyjadřuje se k návrhu na přiznání a výši sociálního kapesného,
- ✓ zprostředkovává vyřizování žádostí, stížností a podnětů a styk odsouzených s ostatními zaměstnanci věznice, pravidelně organizuje shromáždění odsouzených za účelem projednávání otázek souvisejících s jejich životem ve věznici,
- ✓ navštěvuje pravidelně pracoviště svěřených odsouzených s cílem zajištění potřebné spolupráce s mistry při komplexní realizaci zacházení,
- ✓ zabezpečuje přístup odsouzených k právním předpisům upravujícím výkon trestu a k vnitřnímu řádu věznice.

Zúčastňuje se aktivně jednání poradních orgánů ředitele věznice (odborných komisí) a veřejného zasedání soudu projednávajícího podmíněné propuštění nebo přeřazení odsouzeného do jiného typu věznice.

Realizuje svěřenou kázeňskou pravomoc, zpracovává návrhy na přerušení výkonu trestu, povolování volného pohybu mimo věznici, dočasného opuštění věznice, účasti odsouzených na akcích mimo věznici, návštěv bez zrakové a sluchové kontroly a přeřazování odsouzených do jiného typu věznice nebo jejich přemístění, podílí se na výběru odsouzených k zařazení do práce.

Zná odsouzené mající sklony k sebepoškozování, útěkům, odsouzené vytypované jako možné objekty napadení nebo možné pachatele násilného jednání, odsouzené, které jsou vyšetřovány nebo obžalovány z další trestné činnosti, a ty, jimž by měl být nařízen další nepodmíněný trest odnětí svobody nebo přeměněn trest podmíněný na nepodmíněný, vytypovává odsouzené s aktuálními psychickými problémy a upozorňuje na ně odpovědné zaměstnance věznice. Podílí se na zkoumání příčin vzniku mimořádných událostí a navrhuje příslušná opatření k jejich řešení, předcházení a eliminaci.

Zabezpečuje podle odborných doporučení zvýšenou individuální péči o odsouzené v krizových psychických stavech a odsouzené se závažnějšími sociálními problémy, podílí se na zabezpečování pedagogické péče o odsouzené, které odmítají stravu, sebepoškozují se či se pokoušejí o sebevraždu.

2.3.2 Psycholog

Psycholog je odborný zaměstnanec oddělení, který poskytuje u odsouzených odborné psychologické služby a při výkonu své práce je povinen dodržovat etické principy související s jeho profesí. Psycholog je odborným poradcem ředitele věznice v psychologických aspektech výkonu trestu, a to z hlediska všech zúčastněných (odsouzených i zaměstnanců). Zúčastňuje se jednání poradních orgánů ředitele věznice, podílí se na zkoumání vzniku příčin mimořádných událostí a navrhuje příslušná opatření k jejich řešení. Na vyžádání poskytuje psychologické poradenství i zaměstnancům oddělení výkonu trestu.

Psycholog plní při práci s odsouzenými samostatně a tvůrčím způsobem zejména tyto úkoly:

- ✓ v potřebné míře psychologicky diagnostikuje svěřené odsouzené, zpracovává jejich psychologické posouzení v rámci komplexní zprávy, včetně doporučení pro program zacházení, přičemž výběr diagnostických metod je na jeho uvážení,
- ✓ provádí psychologickou diagnostiku u vytypovaných odsouzených či dalších odsouzených na základě požadavků lékaře, popřípadě požadavku nadřízených nebo vedoucích zaměstnanců; podílí se na rozhodování o zařazení odsouzených do seznamu objektů možného napadení či ohrožení jiného druhu a vytypování konfliktních a psychicky labilních odsouzených,
- ✓ provádí s odsouzenými psychologické pohovory z podnětu odsouzených, zaměstnanců nebo na základě vlastních poznatků,
- ✓ poskytuje psychologické poradenství zaměřené na problematiku návratu do společnosti,
- ✓ provádí krizovou intervenci u osob v krizovém psychickém stavu, doporučuje další opatření pro zacházení s osobou v krizovém psychickém stavu; o svých závěrech v případě potřeby doložitelnou formou informuje zdravotnické středisko nebo nemocnici věznice,
- ✓ z odborného hlediska odpovídá za chod krizového oddělení,
- ✓ poskytuje psychologickou péči formou individuální či skupinové terapie nebo s jejími prvky, a to podle specifické kategorie odsouzené, podle povahy daného případu a jeho podmínek,
- ✓ podílí se v rámci své odbornosti na zpracovávání průběžného hodnocení programu zacházení odsouzených a hodnocení zasílaných věznicí příslušným orgánům,
- ✓ podává odborná stanoviska k přeřazování odsouzených v rámci vnitřní diferenciaci, v návaznosti na změny v chování a jednání odsouzených navrhuje jejich umístění do krizového, výstupního, specializovaného oddělení, oddělení se zesíleným stavebně technickým zabezpečením a do bezdrogové zóny,
- ✓ podílí se na návrhu k rozhodování o udělení přerušování výkonu trestu, o přeřazování a přemísťování odsouzených, povolování

volného pohybu mimo věznici, dočasného opuštění věznice, účasti odsouzených na akcích mimo věznici, návštěv bez zrakové a sluchové kontroly a přerazování odsouzených do jiného typu věznice nebo jejich přemístění, vyjadřuje se k výběru odsouzených k zařazení do práce, vzdělávání a rekvalifikace,

- ✓ vede nezbytnou dokumentaci a zabezpečuje její ochranu před zničením, odcizením nebo zneužitím,
- ✓ plní dílčí úkoly aplikovaného výzkumu na základě požadavků Generálního ředitelství Vězeňské služby.

Je-li psycholog členem týmu specializovaného oddělení či terapeutického programu, plní však i další úkoly. Podílí se na přípravě a realizaci výchovně terapeutického programu a garantuje jeho odbornou úroveň. Poskytuje intervizi odborným zaměstnancům včetně vychovatelů v programu „Krátký kurz řešení konfliktů“ či může působit jako lektor a trenér v rámci programu „Zastav se, zamysli se, změň se“.

Dále realizuje základní psychologická posouzení osobnostní způsobilosti zaměstnanců Vězeňské služby a uchazečů o přijetí k Vězeňské službě a zprostředkovává kontakt s nevládními neziskovými organizacemi (např. LAXUS). Ve Věznici Světlá nad Sázavou tuto práci dělají tři psychologové pro více než osm set odsouzených.

2.3.3 Sociální pracovníce

Sociální pracovník je odborný zaměstnanec oddělení, jehož základním úkolem je samostatná sociální práce, která je zaměřena zejména na plynulý přechod odsouzených do řádného občanského života.

Při její realizaci dbá na zajištění a dodržení standardů kvality poskytovaných sociálních služeb. Sociální pracovník je podřízen přímo vedoucímu oddělení výkonu trestu a je odborným poradcem ředitele věznice v oblasti sociálně právních aspektů výkonu trestu a v oblasti přechodu odsouzených do řádného občanského života.

Sociální pracovník se podílí na vytváření koncepce zacházení s odsouzenými, programů zacházení a na zpracování návrhu vnitřní diferenciaci odsouzených. Dále zpracovává společně s ostatními odbornými zaměstnanci konkrétní programy zacházení svěřených odsouzených, přitom podle potřeby spolupracuje s příslušnými orgány sociálního zabezpečení, podílí se na vyhodnocení účinnosti programů zacházení v oblasti své působnosti a navrhuje jejich změny.

Poskytuje samostatné sociálně právní poradenství, provádí výchovnou a poradenskou činnost pro odsouzené. Je garantem kontinuální sociální práce, v jejímž rámci udržuje přímé pracovní kontakty s orgány státní správy, církvemi, charitativními a zájmovými občanskými sdruženími v místě věznice a podle potřeby i v místě trvalého pobytu odsouzených. Pokud je odsouzená ve VTOS se svým dítětem, zprostředkuje příslušnému orgánu sociálně právní ochrany dětí pravidelné sledování vývoje dítěte, o které odsouzená žena pečuje ve věznici. Vypracovává sociální posouzení, sociální diagnózu a individuální socioterapeutický plán v rámci komplexní zprávy s příslušným doporučením pro program zacházení, přičemž výběr diagnostických metod je na jeho uvážení.

Navazuje také potřebné kontakty s blízkými osobami svěřených odsouzených, podílí se na řešení sociálních problémů, u mladistvých odsouzených si vyžádá v součinnosti se speciálním pedagogem informace, nepředcházel-li výkonu trestu výkon vazby, opis zprávy orgánu péče o mládež; dále požádá zákonného zástupce a příslušný orgán sociálně právní ochrany dětí o vyjádření k formě a obsahu přípravy mladistvého na budoucí povolání; podílí se na výběru odsouzených k zařazení do práce, rekvalifikaci a vzdělávání.

Zúčastňuje se aktivně jednání poradních orgánů ředitele věznice včetně poradny drogové prevence (odborných komisí), předkládá odborná stanoviska k přeřazování odsouzených v rámci vnitřní diferenciaci, v návaznosti na změny v chování a jednání jemu svěřených odsouzených navrhuje umístění odsouzených do krizového, výstupního, specializovaného oddělení, oddělení se zesíleným stavebně technickým zabezpečením a do bezdrogové zóny.

Podílí se na rozhodování o zařazení odsouzených do seznamu objektů možného napadení či ohrožení a vytypování konfliktních a psychicky labilních odsouzených. Spolupodílí se na zkoumání příčin vzniku mimořádných událostí ve vztahu k vězněným osobám a navrhuje ze sociálního hlediska příslušná opatření, vedoucí k jejich řešení, prevenci a eliminaci.

Podává, v souladu s příslušnými předpisy, návrh výše sociální výpomoci při výstupu z výkonu trestu. Tuto veškerou činnost dělají ve Věznici Světlá nad Sázavou tři sociální pracovníce pro více než osm set odsouzených.

2.3.4 Speciální pedagog

Speciální pedagog je odborný zaměstnanec oddělení výkonu trestu, který garantuje u svěřených odsouzených odbornou úroveň realizace programu zacházení a vnitřní diferenciaci. Metodicky usměrňuje výkon práce vychovatelů. Odpovídá, ve spolupráci s ostatními odbornými zaměstnanci, za úroveň odborného zacházení s jednotlivými odsouzenými v návaznosti na jejich komplexní zprávy.

Provádí komplexní speciálně pedagogickou diagnostiku. Samostatně aplikuje etopedické, psychopedické a další diagnostické postupy a metodiky stimulace, edukace, reedukace, kompenzace a poskytuje specializovanou péči.

Speciální pedagog je odborným poradcem ředitele věznice v oblasti pedagogických aspektů výkonu trestu, a to z hlediska všech zúčastněných (odsouzených i zaměstnanců) a je přímo podřízen vedoucímu oddělení výkonu trestu.

Speciální pedagog plní při práci s odsouzenými samostatně a tvůrčím způsobem mnoho úkolů. Zpracovává v rámci komplexního zacházení s odsouzenými a rozdělení činnosti pracovních týmů, koncepci na ucelené období při zachovávání zásad vnější a vnitřní diferenciacce pro jednotlivé kategorie odsouzených, která obsahuje zpravidla cílovou skupinu odsouzených, složky programu zacházení rozpracované v konkrétních projektech, personální, materiální a finanční a předkládá ji ke schválení řediteli věznice.

Provádí pedagogickou diagnostiku a zpracovává pedagogické posouzení v rámci komplexní zprávy s příslušným doporučením pro program zacházení, přičemž výběr diagnostických metod je na jeho uvážení.

Zpracovává v rámci měsíčního (týdenního) plánu přehled aktivit na jednotlivých odděleních a stanovuje osobní odpovědnosti za jejich realizaci, společně s ostatními odbornými zaměstnanci stanoví konkrétní programy zacházení jednotlivým svěřeným odsouzeným a podílí se na vyhodnocování jejich účinnosti a provádí případnou aktualizaci.

Podle svého odborného zaměření a místních podmínek může osobně vést další aktivity programu zacházení z oblasti speciálních výchovných nebo vzdělávacích aktivit, které se zaměřují na oblast příčin a důsledků páchaní trestné činnosti a podporuje takové postoje a dovednosti, které odsouzeným pomohou k návratu do společnosti a umožní vést po propuštění řádný soběstačný život. K tomu zajišťuje nezbytnou dokumentaci.

Sleduje kvalitu účasti svěřených odsouzených v programu zacházení a změny v jejich chování, přičemž vhodné změny podněcuje a upevňuje, podílí se na zpracování průběžného hodnocení programu zacházení. Podílí se na zpracování hodnocení vězňených osob.

Usměrňuje metodicky, v rámci své odbornosti, vychovatele v oblasti přípravy a vedení jednotlivých aktivit, průběžného hodnocení programu zacházení a hodnocení zasílaných věznicí příslušným orgánům.

Zúčastňuje se aktivně jednání poradních orgánů ředitele věznice včetně porady drogové prevence (odborných komisí), předkládá odborná stanoviska k přeřazování odsouzených v rámci vnitřní diferenciaci, v návaznosti na změny v chování a jednání jemu svěřených odsouzených navrhuje umístění odsouzených do krizového, výstupního, specializovaného oddělení, oddělení se zesíleným stavebně technickým zabezpečením a do bezdrogové zóny. Podílí se na rozhodování o zařazení odsouzených do seznamu objektů možného napadení či ohrožení a vytypování konfliktních a psychicky labilních odsouzených.

Spolupracuje v součinnosti se sociálním pracovníkem se zákonným zástupcem mladistvého při řešení přípravy mladistvého na budoucí povolání, podílí se na výběru odsouzených k zařazení do práce, vzdělávání a rekvalifikace, zabezpečuje všeobecné a odborné vzdělávání odsouzených v případě, že ve věznici není zřízeno školské vzdělávací středisko Středního odborného učiliště Vězeňské služby.

Je odborným garantem skladby knihovního fondu a výběru dalších médií z hlediska vhodnosti specifiky programů zacházení a účelu výkonu trestu.

Provádí orientační pedagogické pohovory z podnětu odsouzených, zaměstnanců nebo na základě vlastních poznatků, poskytuje poradenskou pedagogickou pomoc v souladu s povahou daného případu a podmínkami, zabezpečuje individuální pedagogickou péči o odsouzené, které jsou v krizových psychických stavech.

Spolupodílí se na zkoumání příčin vzniku mimořádných událostí ve vztahu k vězněným osobám a navrhuje z pedagogického hlediska příslušná opatření, vedoucí k jejich řešení, prevenci a eliminaci.

Realizuje svěřenou kázeňskou pravomoc, podílí se na návrhu k rozhodování o udělení přerušení výkonu trestu, povolování volného pohybu

mimo věznici, dočasného opuštění věznice, účasti odsouzených na akcích mimo věznici, vyjadřuje se k výběru odsouzených k zařazení do práce, návštěv bez zrakové a sluchové kontroly a přerazování odsouzených do jiného typu věznice nebo jejich přemístění.

Předkládá návrhy týkající se koncepce systému speciálně pedagogických preventivních a poradenských služeb. Podílí se na akcích prevence kriminality – besedy, školení, exkurze, přednášky. Vede a aktualizuje katalog aktivit programu zacházení. Ve Věznici Světlá nad Sázavou je ve funkci pedagoga pět zaměstnanců.

2.4 Věznice Světlá nad Sázavou

Historie této věznice je oproti jiným v České republice krátká. Původně byl tento areál škola v přírodě Školského úřadu Teplice. Vzhledem ke zvyšujícímu se počtu odsouzených a již minimálnímu využití jako školy v přírodě byl počátkem roku 2000 převeden do užívání Vězeňské službě České republiky. Záměrem bylo vybudovat zde moderní vězeňské zařízení pro odsouzené ženy. Byla započata rekonstrukce a již 6. 11. 2000 zde byly ubytovány první odsouzené zařazené do věznice typu dozor. Postupně sem byly umisťovány i ženy zařazené v kategorii ostraha. Další rekonstrukce probíhaly za provozu. Zásadní a rozsáhlá přeměna tohoto objektu probíhala v letech 2003 a 2004. Poslední objekt byl předán v červnu 2004. Věznice navíc tímto získala tolik potřebné prostory pro zaměstnávání, vzdělávání a výchovnou práci s odsouzenými. Díky celkové renovaci budov byla navýšena ubytovací kapacita na cca 830 míst. V současné době je plánováno zbudování půdních vestaveb, což zvedne kapacitu odsouzených o dalších cca 100 míst. Od září 2005 do srpna 2006 probíhaly instalace spojovacích a signálních

zabezpečovacích prostředků. Jde o jeden z nejmodernějších zabezpečovacích systémů v celé vězeňské službě.¹⁰

První ředitelkou věznice byla plk. PhDr. Zuzana Kalivodová, která stála u přerodu celé školy v přírodě ve věznici. Zasadila se o navázání spolupráce s městem Světlá nad Sázavou, okresním soudem a firmami, které zaměstnávají odsouzené. Vytvořila unikátní projekt a metodiku pro specializované oddělení pro matky s dětmi. V roce 2005 ji ve funkci ředitelky vystřídala plk. Mgr. Kamila Meclová. Tato bývalá generální ředitelka Vězeňské služby ČR pokračovala v práci předchozí ředitelky. Prohloubila spolupráci s regionem a usilovala o rozvoj mezinárodní spolupráce. Za její doby působení začal unikátní projekt v rámci programu prevence kriminality. Jedná se o pásmo výchovných představení pro žáky základních a středních škol, který pokračuje dodnes a setkává se s velice pozitivním ohlasem. V současné době je tato paní ředitelka v důchodu. Od roku 2010 doposud je ředitelkou této věznice plk. Mgr. Gabriela Slováková, která úspěšně navázala na své dvě předchůdkyně.¹¹

Profilace jednotlivých věznic upravuje: *Nařízení generálního ředitele Vězeňské služby České republiky č. 33/2011 o vazebních věznicích a profilaci věznic Vězeňské služby České republiky*. Podle tohoto nařízení se zde nacházejí následující oddělení:

- ✓ s dozorem pro výkon trestu odsouzených žen,
- ✓ s ostrahou pro výkon trestu odsouzených žen,
- ✓ se zvýšenou ostrahou pro výkon trestu odsouzených žen,
- ✓ pro výkon trestu odsouzených mladistvých žen,
- ✓ specializované pro výkon trestu odsouzených žen trvale pracovně nezařaditelných ve věznici s dohledem,

¹⁰ KÁČER, R., BLANDA, R. *Věznice Světlá nad Sázavou*. In České věznice. Praha : Vězeňská služba České republiky, 2008. s. 64

¹¹ KÁČER, R. *Věznice Světlá nad Sázavou...začít znovu!* 1. vyd. Vazební věznice Praha-Pankrác, 2010. s. 5-7

- ✓ specializované pro výkon trestu odsouzených žen trvale pracovně nezařaditelných ve věznici s dozorem,
- ✓ specializované pro výkon trestu odsouzených žen trvale pracovně nezařaditelných ve věznici s ostrahou,
- ✓ specializované pro výkon trestu odsouzených žen trvale pracovně nezařaditelných ve věznici se zvýšenou ostrahou,
- ✓ specializované pro výkon trestu odsouzených matek nezletilých dětí ve věznici s dohledem,
- ✓ specializované pro výkon trestu odsouzených matek nezletilých dětí ve věznici s dozorem,
- ✓ specializované pro výkon trestu odsouzených matek nezletilých dětí ve věznici s ostrahou.

V současné době zde, z kapacitních důvodů, vykonávají výkon trestu odnětí svobody odsouzené ženy zařazené do kategorie dozor a ostraha, odsouzené trvale pracovně nezařaditelné s dohledem, dozorem a ostrahou. Ve specializovaném oddělení pro výkon trestu odsouzených matek nezletilých dětí jsou odsouzené zařazené do typu věznice s dohledem, dozorem a také ostrahou.

Věznice Světlá nad Sázavou také spolupracuje s Vězeňskou službou v SRN. Já sama jsem se zúčastnila několikadenního pobytu ve věznici v městě Lingen v září roku 2009. Zde je jiný způsob zacházení s odsouzenými. Zatímco v ČR se odsouzeným vždy říká, co mají kdy dělat, zde je na nich nechána zodpovědnost a pokud něco potřebují, musí si to zařídit z velké části sami. Ubytování jsou po jednom, nanejvýš po dvou odsouzených na ložnici. Mají tak vysokou úroveň možnosti vzdělávání ve VTOS, že tam docházejí i studenti z obce, kde se věznice nachází. Stejně tak příprava na propuštění je velice propracovaná, a pokud propuštěný odsouzený cítí, že nezvládá život na svobodě, může se vrátit zpět do věznice, která je mu povinna pomoci.

2.4.1 Možnosti vzdělávání odsouzených ve Věznici Světlá nad Sázavou

Základním účelem vzdělávání a výchovy obecně, je rozvinout hodnoty a postoje vychovávaných a vybavit je znalostmi a dovednostmi, které jim dávají pocit větší jistoty, radosti a uspokojení v životě. Nemá sloužit jen potřebám světa práce a ekonomice, ale je stejně významné pro výchovu jedince jako plnoprávného člena společnosti, slouží i vyšší kvalitě života.¹²

Zvyšování a doplňování vzdělání je důležité v každém věku. Vedle práce a kapitálu jsou znalosti a ideje nepopiratelným zdrojem hospodářské prosperity. Vzdělávání dospělých se stalo významným ekonomickým faktorem a faktorem zaměstnanosti.¹³

V případě vězeňství snižuje pravděpodobnost opakování trestné činnosti a v některých případech dokončuje vzdělání započaté před nástupem do VTOS.

Vzdělávání odsouzených ve Věznici nad Sázavou je realizováno především prostřednictvím školského vzdělávacího střediska, které vzniklo v roce 2001. Dále se odsouzení mohou zapojovat do vzdělávacích aktivit vedených odbornými zaměstnanci věznice. Zde je snaha o jejich socializaci a učení se novým věcem. Člověk je socializován tím, že se učí nové role. Jedná se o celoživotní proces, který mnohým odsouzeným nebyl na svobodě nikdy umožněn.¹⁴

Další možností je čtyřleté maturitní studium na SŠ Humpolec, kde si dálkovou formou mohou udělat maturitu v oboru služby. Tato možnost je od školního roku 2005–2006. Studium je koncipováno jako tříleté nástavbové studium pro odsouzené, které nastoupily do výkonu trestu s výučním listem, přičemž nezáleží na druhu oboru. Průběžně do něj nastoupilo 20 odsouzených žen, které splňovaly požadované vzdělání a délku trestu. Studium úspěšně

¹² PÁVKOVÁ, J., HÁJEK, B., et al. *Pedagogika volného času*. 2. vyd., Praha : Portál, 2001. ISBN 80-7178-569-5, s. 33

¹³ BENEŠ, M. *Andragogika*. 1. vyd. dotisk, Praha : Grada, 2008. ISBN 978-80-247-2580-2, s. 47

¹⁴ BENEŠ, M. *Andragogika teoretické základy*. 1. vyd. Praha : EUROLEX BOHEMIA, 2003. ISBN 80-86432-23-8, s. 123

ukončily dvě odsouzené, z nichž jedna v roce 2011 a další se chystá v roce 2012.

Dále je možnost studia na Masarykově univerzitě Brno. Zde mohou také dálkovou formou vystudovat bakalářský studijní program – cestovní ruch. Jde o klasické tříleté bakalářské studium, které si případný zájemce z řad odsouzených hradí z vlastních prostředků (jedná se o přibližně 18 000 Kč za semestr). Výuka probíhá převážně ve Vazební věznici Brno, kam docházejí lektoři k výuce.

Ve věznici v rámci školského vzdělávacího střediska je možno studovat několik oborů. V současné době tvoří základ vzdělávání ve věznici tyto možnosti:

- ✓ učební obor výroba oděvů (denní studium, akreditovaný kurz),
- ✓ kurz praktické rodinné školy (denní studium),
- ✓ kurz základní školy 1.–5. ročník (denní studium),
- ✓ kurz základů kuchyňských prací (akreditovaný kurz),
- ✓ kurz základy práce s počítačem (akreditovaný kurz),
- ✓ kurz obsluha počítačů pro pokročilé (akreditovaný kurz),
- ✓ kurz základy gramotnosti,
- ✓ kurz českého jazyka pro cizince,
- ✓ kurz základy první pomoci a ošetřovatelství (akreditovaný kurz).

Učební obor výroba oděvů je jedním z akreditovaných kurzů. Odsouzené ženy, které jej ukončí závěrečnými zkouškami, získají výuční list. Výuka probíhá převážně v šicí dílně, která je součástí školského vzdělávacího střediska v rozsahu 21 hodin týdně. Kromě praktických hodin, při kterých se odsouzené učí šít jednoduché prádlo, dětské a dámské nepodšité oděvy, žehlit a kreslit stříhy, je součástí tohoto kurzu i teoretická část, kde odsouzené ženy získávají potřebné informace například o oděvních materiálech používaných při výrobě konfekce, jsou informovány o jejich vlastnostech a také o tom, jak o tyto materiály pečovat. Dále získají vědomosti z oděvní technologie, konstrukce stříhů, strojů a zařízení. Tento obor je pro osm studentek, které se

přihlašují vždy na začátku školního roku, a trvá dva roky, je tudíž vhodný pro odsouzené s delšími tresty odnětí svobody.

Praktická rodinná škola je určena hlavně pro mladistvé odsouzené a mladé dospělé (ženy ve věku 18–26 let), pro které není v dané době možnost pracovního zařazení a přitom je nutné je zařadit do nějaké organizované činnosti. Je vhodná pro ženy s kratšími tresty a se základním vzděláním, kde zařazení do zaměstnání vzhledem ke krátkému trestu nelze většinou realizovat. Kurz praktické rodinné školy je koncipován jako pětiměsíční. Probíhá tudíž dvakrát do roka (září–leden, únor–červen) a je pro šestnáct studentek. Rozsah týdenní výuky je 21 hodin. Odsouzené se zdokonalí ve všeobecných i praktických vědomostech a dovednostech. Vyučuje se zde český jazyk, matematika, základy společenských věd, výchova k občanství, ruční práce, příprava pokrmů a práce s keramikou. Získají zde především praktické dovednosti, které mohou využít po propuštění z výkonu trestu v běžném životě. Právě zaměření na praktické předměty je důvodem, proč je tento kurz vhodný pro skupiny mladších odsouzených. Tento kurz je zakončen závěrečnými zkouškami a předáním osvědčení o absolvování kurzu.

Základní škola je určena pro ženy s většími nedostatky v základním vzdělání, případně pro ženy, které nemají prakticky žádné vzdělání. U některých žen se jedná hlavně o zdokonalení ve čtení a psaní (správný pravopis) a dále i v ostatních předmětech základní školy. V rámci kurzu základní školy si odsouzené doplňují informace z oblasti matematiky, zeměpisu, přírodopisu, hudební výchovy a ručních prací. Kurz základní školy má délku deset měsíců, to znamená stejně jako klasický školní rok. Zlepšují se zde vědomosti z učiva základní školy v rozsahu prvního stupně. Tento kurz je určen pro šestnáct odsouzených a je pravidelně zakončován v červnu předáváním vysvědčení odsouzeným.

Kurz základů kuchyňských prací je určen především pro odsouzené, u kterých je předpoklad, že budou po jeho absolvování zařazeny v rámci vnitřní režie do kuchyně jako pomocné síly či ho využijí po propuštění z VTOS. Odsouzené ženy v tomto kurzu získají nejen znalosti ze základů vaření, ale také se naučí pracovat s některými přístroji využívanými

v závodních kuchyních. Osvojí si dovednosti k přípravě pokrmů, stolničení a také teoretické vědomosti o výživě. Nedílnou součástí je stručná informace o bezpečnosti práce, a to nejen s ohledem na vlastní bezpečnost, ale i s ohledem na bezpečnost ostatních. Výuka probíhá ve čtrnáctidenních cyklech (vždy 4 hodiny teorie a 4 hodiny praxe). Je možné ho skloubit s pracovním zařazením ve směnném provozu. Trvá pět měsíců, probíhá tudíž dvakrát do roka (září–leden, únor–červen) a je pro šestnáct studentek. Je ukončen závěrečnými zkouškami a předáním osvědčení o absolvování.

Kurz základů obsluhy počítače je další akreditovaný kurz, který v rámci školského vzdělávacího střediska probíhá. Výuka se uskutečňuje v počítačové učebně. Je pro deset studentek a probíhá jednou týdně. Není tudíž problém s případným pracovním zařazením odsouzené. Zde si osvojují základní teoretické a praktické dovednosti v práci s počítačem, jeho základním programovým vybavením a využitím. Kurz je zakončen závěrečnými zkouškami a předáním osvědčení o absolvování.

Kurz „Obsluha počítačů pro pokročilé“ také probíhá jednou týdně a je pro deset studentek. Předpokladem pro přijetí je ovládnutí běžných uživatelských znalostí práce na počítači, jako jsou základní úpravy textu ve Wordu, vytvoření jednoduché tabulky v Excelu. Náplní tohoto kurzu je zvládnutí pokročilejších funkcí v práci s textovým a tabulkovým editorem a vytváření prezentací v Powerpointu. Kurz je zakončen závěrečnými zkouškami a předáním osvědčení o absolvování.

Kurz základní gramotnosti probíhá jednou týdně celoročně a trvá vždy dvě hodiny. Zde se odsouzené snaží zvládnout základy gramotnosti, čtení a psaní. Je určen pro odsouzené, které nemají vědomosti ani z prvních tříd povinné školní docházky. Je určen pro osm studentek.

Kurz českého jazyka pro cizince je spíše doplňkovou formou vzdělávání, která je určena především pro odsouzené, které mají cizí státní příslušnost. Ostatní kurzy by pro ně byly obtížně zvladatelné z důvodu jazykové bariéry. Výuka probíhá jednou týdně dvě hodiny a je zaměřen na zvládnutí základů jazyka k základnímu dorozumění. Navíc některé z nich žádají o poskytnutí azylu v České republice a při tomto řízení hraje znalost

jazyka důležitou roli. Znalost jazyka a možnost dorozumění je velmi důležitá nejen z důvodu lepšího začlenění odsouzené do kolektivu, ale i z důvodu lepšího pochopení některých norem a pravidel platných v českém prostředí. Probíhá jednak v rámci výuky ve školském vzdělávacím středisku, tak především formou samostudia ve volném čase odsouzených.

Kurz základů první pomoci a ošetřovatelství probíhá dvakrát v týdnu po 4 hodinách a je určen pro šestnáct studentek. Účastnice tohoto kurzu získají znalosti o stavbě lidského těla a základních funkcích organismu. Seznámí se s praktickými postupy poskytování první pomoci při akutních stavech a úrazech. Oblast ošetřovatelství je spíše zaměřena na praktické dovednosti. Kurz je zakončen závěrečnými zkouškami a předáním osvědčení o absolvování.

Součástí školského vzdělávacího střediska je i knihovna, kde kromě odborných knih najdeme i beletrii či časopisy. Knihovna je v určené době přístupná všem odsouzeným věznicím a funguje zároveň jako studovna pro odsouzené vzdělávající se formou samostudia.

Důležitá je i zpětná vazba školského střediska k pracovníkům na oddělení výkonu trestu. Vychovatelé jednotlivých oddělení se proto zúčastňují průběžného vyhodnocování jednotlivých odsouzených žen ve školském vzdělávacím středisku a řeší společně s učiteli jejich problémy, které přímo i nepřímo souvisí s výukou. Konají se klasické třídní schůzky.

Získání osvědčení nebo vysvědčení z kurzu na doplnění základního vzdělání nebo z jiného odborného kurzu dává odsouzeným ženám lepší možnosti při hledání vhodného zaměstnání po propuštění z výkonu trestu. Tím školské vzdělávací středisko významně přispívá k naplnění účelu výkonu trestu odnětí svobody a je pevnou součástí mnohých programů zacházení.

2.4.2 Programy zacházení

Během výkonu trestu je odsouzená povinna podrobit se vnitřnímu řádu věznice, který kromě jiného vymezuje druh a obsah činností, které jsou pro jednotlivé skupiny odsouzených buď povinné, nebo dobrovolné. Okruh konkrétních činností, kterých je odsouzená povinna se zúčastnit, nebo které si zvolila, je stanoven v programu zacházení.¹⁵

Programy zacházení nahradily dřívější resocializační programy směřující k regulaci chování pachatele trestného činu v prosociálním smyslu. Realizace programů zacházení je tedy základní metodou, která má přispět k nápravě, rozvoji či růstu odsouzené během výkonu trestu.¹⁶

Na realizaci programu zacházení se podílí několik pracovníků výkonu trestu a to vychovatel, psycholog, sociální pracovníce, speciální pedagog, vybraný vychovatel a vychovatel – terapeut.

Snahou působení na odsouzené je příprava na jejich budoucí reintegraci a resocializaci po propuštění, a to znamená přijetí nových norem a hodnot, které jsou většinou spojené s novým sociálním postavením, jež člověk získává. Někdy se můžeme setkat s pojmem znovu začlenění do společnosti. Náplň aktivit programu zacházení musí být taková, aby vedla k upevňování sociálních norem a k učení se společensky přijatelným formám chování.

Za sestavení programu zacházení je zodpovědný speciální pedagog. Ten vychází z komplexní zprávy, která je o každé odsouzené sepsána již na nástupním oddělení. Komplexní zpráva se skládá ze tří posouzení, pedagogického, sociálního a psychologického. Odborní zaměstnanci, kteří zpracovávají zmiňovaná posouzení, se před započítím posuzování seznámí s osobním spisem odsouzené, kde naleznou její základní osobní údaje (druh a délka trestu, počet dětí, vzdělání, poslední povolání a jiné). Mohou tak porovnávat, nakolik údaje uvedené odsouzenými souhlasí s údaji uvedenými

¹⁵ KOVAŘÍK, J., et al. *Vybrané otázky problematiky žen a mladistvých ve věznicích*. 1. vyd. Praha : Český helsinský výbor, 2003. ISBN 80-86436-13-6, s. 80

¹⁶ MAŘÁDEK, V. *Vězeňství*. 1. vyd. Ostrava : Ostravská Univerzita v Ostravě, 2005. ISBN 80-7368-002-5, s. 203

v osobním spise. Už samotné porovnání je jednou z metod posuzování. Dalšími metodami, které jsou využívány, je rozhovor, dotazník či test.

Programy zacházení jsou také průběžně vyhodnocovány. Na vyhodnocování se podílejí odborní zaměstnanci věznice, především pak vychovatelé. Odsouzené, které plní program zacházení v plném rozsahu, jsou hodnoceny kladně, přičemž mohou být za určité splnění programu i odměněny. Odsouzené, které plní program zacházení jen částečně nebo dokonce vůbec, jsou hodnoceny negativně, popřípadě jsou za toto neplnění kázeňsky trestány. Vyhodnocení průběhu výkonu trestu je důležité například při rozhodování soudu o podmíněném propuštění odsouzené z výkonu trestu.

Členění programu zacházení:

- ✓ Hlavní cíl programu zacházení,
- ✓ Oblast pracovních aktivit,
- ✓ Oblast vzdělávacích aktivit,
- ✓ Oblast speciálně výchovných aktivit,
- ✓ Oblast zájmových aktivit,
- ✓ Oblast utváření vnějších vztahů.

Cíle programů zacházení stanovuje ve VTOS individuálně pro každou nově přichozí odsouzenou speciální pedagog a to v úzké spolupráci s ostatními odbornými zaměstnanci. Prvotní cíle programů zacházení jsou zaměřovány především na adaptaci odsouzených ve věznici, na jednotlivých oddílech a pokud se jedná o odsouzenou, která se zde nachází opakovaně, vychází se z minulého pobytu.¹⁷

Pracovní aktivity jsou zaměřeny na osvojování si pracovních návyků odsouzenými. Nejde však jen o to, naučit odsouzené, že je třeba chodit do práce, ale vést je k tomu, že práce musí být navíc vykonávána pravidelně v určitém čase a kvalitě. Svou práci však mohou i přinášet radost druhým lidem

¹⁷ KÁČER, R., BLANDA, R. *Co můžou programy zacházení*. In České vězeňství 2/2011. Praha : Vězeňská služba České republiky, 2011. ISSN 1213-9297, s. 12–13

(výroba hraček pro děti, či dárků pro své blízké), což může v odsouzených vzbuzovat pocit dobře vykonané práce. Odsouzení mohou pracovat ve věznici v rámci takzvané vnitřní režie jako pomocné síly v kuchyni, v dílnách údržby, ve skladu či jako uklízečky. Dále je možné odsouzené zařadit k výkonu práce u různých soukromých subjektů. Ty mohou mít zřízené své výrobní a skladovací prostory buď přímo v areálu věznice nebo mohou odsouzené dojíždět vykonávat pracovní činnosti mimo věznici. S tímto zařazením musí však odsouzené souhlasit. Takto pracovně zařazené odsouzené pobírají odměnu za práci. V současné době mají několik možností takového zařazení. Jedná se o práci při balení cukrovinek, mytí přepravek, pomocné práce ve strojírenství či jako dělnice při kompletaci mycích houbiček. Další z možností zaměstnání odsouzených je pomoc při běžných pracích v rámci věznice, jako jsou úklidy ubytoven, chodeb nebo venkovních prostorů, či některé náročnější práce třeba i fyzicky jako výkopové práce, úklid sněhu nebo pomoc při stěhování a podobně. Tyto práce jsou odsouzené povinny vykonávat bez nároku na finanční odměnu a nesmí ji odmítnout.

Vzdělávací aktivity jsou zaměřeny na výchovu a vzdělávání odsouzených. Jejich cílem je umožnit odsouzeným získat určitou kvalifikaci, prohloubit si a rozšířit vzdělání. Odsouzené jsou rovněž vedeny k zodpovědnosti a samostatnosti. Vzdělávání odsouzených zajišťuje především školské vzdělávací středisko a dále se mohou zúčastňovat vzdělávacích aktivit vedených zaměstnanci věznice. Samostudium je odsouzeným umožněno v knihovně nebo si mohou nechat od rodiny zaslat knihy či učebnice.

Speciálně výchovné aktivity vedou zkušení zaměstnanci s odbornými kompetencemi jako například psycholog, sociální pracovník nebo vychovatel-terapeut. Jedná se zvláště o terapeutické aktivity (sociálně právní poradenství, terapeutické skupiny, psychoterapie, arteterapie, pohybová terapie, abreakce a relaxace, dramaterapie apod.), při kterých se odsouzené ženy učí zvládat různé náročné životní situace, např. učí se zvládat stres, navazovat sociální kontakty, komunikací řešit rodinné nebo pracovní spory apod. V oblasti sociálně právního poradenství, které probíhá na specializovaných odděleních, pomáhají speciálně vyškolení zaměstnanci odsouzeným orientovat se v některých

právních normách (Zákoník práce, Zákon o rodině, Zákon o sociálních službách, Zákon o důchodovém pojištění) a získávat základní přehled o systému státní správy. V rámci Věznice Světlá nad Sázavou mají odsouzené také dva vychovatele-terapeuty, kteří provádějí individuální psychoterapii a vedou několik terapeutických skupin (pro práci s trestným činem, pro drogově závislé, pro mladistvé apod.)

Zájmové aktivity rozvíjejí schopnosti, vědomosti a sociální dovednosti odsouzených. Oblast zájmových aktivit odsouzených závisí především na jejich osobnostních předpokladech a do jisté míry korespondují se zájmy odsouzených před nástupem do výkonu trestu odnětí svobody. Pokud však žádné zájmy neměly, je zde možnost si zájmovou oblast alespoň z části vytvořit a rozvinout. U odsouzených, u kterých je naopak nežádoucí, aby navazovaly na zájmy před výkonem trestu (drogově či jinak závislé), vězeňští odborníci hledají vhodné alternativy nebo zcela nový okruh zájmů. Odsouzené ženy mohou v rámci zájmových aktivit pracovat například v keramické dílně, starat se o květinovou výzdobu, skleníky nebo se účastnit různých sportovních her.

Oblast utváření vnějších vztahů je pro odsouzené důležitá především po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. Jedná se o kontakty s rodinou a přáteli. Téměř každá odsouzená žena je zároveň i matkou, proto je pro většinu odsouzených důležitý především kontakt s dítětem. Ten se uskutečňuje jednak pravidelným písemným stykem a jednak osobním kontaktem v průběhu pravidelných návštěv. Na návštěvu rodiny a blízkých příbuzných má odsouzená nárok jednou za měsíc po dobu tří hodin. Další možností je také telefonní kontakt. Pro odsouzené je důležité, aby se měly po výkonu trestu kam vrátit, aby jim někdo pomohl s opětovným začleněním do společnosti. Jsou odsouzené, kterým se právě ve VTOS podaří i po několika letech navázat opětovně vztah s blízkou rodinou, která je jim posléze nápomocná po propuštění.

2.4.3 Specializované oddělení ve Věznici Světlá nad Sázavou

2.4.3.1 Specializované oddělení pro matky s dětmi

Specializované oddělení pro matky s dětmi je v celé ČR pouze ve Věznici Světlá nad Sázavou. V této věznici funguje od roku 2002. Je upravováno předpisy: *Metodickým listem ředitele odboru výkonu vazby a trestu č. 6/2002, který stanoví bližší podrobnosti pro výkon trestu odnětí svobody matek nezletilých dětí ve Věznici Světlá nad Sázavou a VŘV*. V současné době je tvořeno nové nařízení generálního ředitele VS, které by se mělo týkat tohoto oddělení.

Jeho kapacita je patnáct míst pro odsouzené matky a až pro dvacet dětí. Toto oddělení je uzpůsobeno dětem, jejich zdravému psychickému vývoji a je vybaveno rehabilitačními a didaktickými pomůckami a hračkami. Celé toto oddělení je nekuřácké a nejsou zde mříže na oknech.

Pro přijetí na toto oddělení jsou stanovena přísná kritéria a schvaluje ho vždy odborná komise. Jsou sem umísťovány odsouzené ženy zařazené do věznice s dohledem, dozorem i ostrahou, kterým nebyla omezena rodičovská odpovědnost, délka trestu je zpravidla delší než šest měsíců, před nástupem do VTOS o dítě či děti řádně pečovaly a mají finanční zajištění nákladů na dítě. Důležitý je také věk dítěte. Odsouzené by měl skončit trest zpravidla do dovršení tří let věku dítěte. Ve výjimečných případech může ředitelka věznice povolit pobyt v zájmu zachování sourozeneckých vazeb až do pěti let věku dítěte. Zde se jedná především o udržení sourozeneckých vazeb při pobytu jedné matky s dvěma dětmi a starší sourozenec již překročil hranici tří let. Matka i dítě musí mít zdravotní pojištění, dobrý zdravotní a psychický stav. Zde je nutno doložit stanovisko dětského lékaře a vyjádření klinického psychologa o psychickém stavu dítěte.¹⁸

¹⁸ KOUKALOVÁ, J. *Děti ve věznici*. In. České vězeňství 6/2005. Praha : Vězeňská služba České republiky, 2005. ISSN 1213-9297, s.16-17

Hlavním cílem tohoto oddělení je zachování citových vazeb mezi matkou a dítětem, jehož potřebám je zde vše podřízeno. Program je zaměřen na všestranný rozvoj jeho osobnosti. Zpestřením pro děti jsou jejich výlety společně s matkami do přírody, zoologické zahrady, divadelní a loutkoherecká představení.

Jedním z cílů je také stimulovat postoje a dovednosti, jež pomohou odsouzeným matkám navrátit se zpět do společnosti a upevnit jejich rodičovskou odpovědnost. V době psaní této práce bylo na oddělení přítomno dvanáct matek s celkem třinácti dětmi.

Způsob ukončení pobytu na SpO, stejně jako jeho četnost jsou různé. Viz tabulka č. 1.

Rok	2007	2008	2009	2010	2011
Podmíněné propuštění	5	7	8	7	9
Konec trestu	2	7	2	3	2
Milost prezidenta republiky	2	0	1	0	0
Po neúspěšné žádosti o PP	1	1	1	0	1
Neúčelnost pobytu	0	2	0	0	1
Upuštění od zbytku trestu	0	0	0	1	0
Přerušování VTOS z důvodu těhotenství	0	0	0	2	0
Ukončení pobytu z důvodu věku dítěte	0	0	0	2	0
Celkový počet odsouzených, které ukončily pobyt na SpO	10	17	12	15	12

Tabulka 1: Počty odsouzených a jejich důvody ukončení pobytu na SpO ve Věznici Světlá nad Sázavou v letech 2007–2011

2.4.3.2 Bezdrogová zóna

Obecně je uváděno, že drogový boom ve světě začal v šedesátých letech dvacátého století. Tato skutečnost s určitými specifiky platila i pro tehdejší ČSSR. Do roku 1989 jsme patřili k tzv. „socialistickému táboru“. Dopravit do tehdejší ČSSR drogy nebylo jednoduché. To ovšem neznamená, že se drogy u nás nezneužívaly. Stejně jako v okolním světě naše „drogová scéna“ procházela určitým, byť specifickým vývojem. Počátky zneužívání drog sahají nepochybně k drogám rostlinného původu. To v podstatě znamená konopí, houby, rostliny z čeledi lilkovitých, např. durman, blín a rulík. Tyto obsahují atropin a skopolamin. V současné době se někteří toxikomané k jejich zneužívání vracejí. Specifickým druhem toxikomanie byl a do současné doby je sniffing – čichání těkavých látek. Po roce 1989, kdy došlo k otevření hranic, k nám začaly proudit všechny druhy drog. Naše benevolentní legislativa jim k tomu vytvářela ideální podmínky.¹⁹

Z tohoto důvodu se skokově zvětšil počet drogově závislých a s tím i počet odsouzených, které jsou buď přímo drogově závislé, nebo je jejich trestná činnost spojená s výrobou či distribucí drog.

Na toto oddělení jsou umístěovány odsouzené, které jsou drogově závislé a současně jsou motivované ke změně dosavadního způsobu života a ochotné se podrobit danému programu. Jedním z hlavních cílů na bezdrogové zóně je abstinovat od návykových látek a alkoholu v průběhu výkonu trestu a následně i po opuštění věznice.²⁰

Specifické cíle programu bezdrogové zóny jsou například: snižování zdravotních a sociálních rizik závislostí, všestranný rozvoj odsouzených, získání kritického náhledu na vlastní nesprávné postoje (zejména trestnou činnost) a hodnoty či vytváření kladného vztahu k pracovním činnostem. Kolektiv odborných zaměstnanců, kteří se tomuto oddělení věnují, se také zaměřuje na simulaci a učení se řešení problémů a konfliktů, zvládání

¹⁹ BORNÍK, M. *Drogy co bychom o nich měli vědět*. 1. vyd. Praha: Themis, 2001. ISBN 80-85821-98-2, s. 3

²⁰ PRUNEROVÁ, M. *Čím méně peněz dostaneme, tím méně vězňů otestujeme na drogy*. In *České vězeňství* č. 3/2011. Praha : Vězeňská služba České republiky, 2011. ISSN 1213-9297, s.2-3

náročných životních situací a posilování vzájemné komunikace, tolerance a empatie.

Toto specializované oddělení upravují předpisy: *Nařízení generálního ředitele Vězeňské služby České republiky č. 36/2010, kterým se upravuje protidrogová politika Vězeňské služby České republiky, Rozhodnutí ředitele odboru výkonu vazby a trestu o zřízení bezdrogové zóny se standardním zacházením ve Věznici Světlá nad Sázavou z roku 2011, Projekt bezdrogové zóny se standardním zacházením a VŘV*. Ve Věznici Světlá nad Sázavou je toto oddělení pouze pro odsouzené zařazené do věznice typu dozor. Od roku 2004 do roku 2010 fungovala ve věznici terapeutická bezdrogová zóna pro 15 odsouzených zařazených ve věznici s dozorem. Z ekonomických důvodů byla zrušena a nahrazena standardní bezdrogovou zónou, která je z finančního hlediska méně nákladná i přesto, že se její kapacita zdvojnásobila (30 odsouzených).

V plánu na rok 2012 je zřízení standardní bezdrogové zóny pro odsouzené zařazené do věznice typu ostraha a terapeutické bezdrogové zóny pro odsouzené v typu věznice dozor, kde bude probíhat terapeutický program. Jsou zde umístěovány odsouzené, které před nástupem do VTOS užívaly návykové látky. Nesmí však být trestané za distribuci či výrobu psychotropních látek.

Práce s takto velkou skupinou má své výhody i nevýhody. Nevýhodou je méně času na jednotlivé odsouzené, při aktivitách se obtížněji udrží pozornost, dá více práce udržet interaktivnost a aktivitu členů a ne vždy se podaří zpracovat určitý problém do hloubky. V takto velké skupině je práce méně důvěrná a intimní. Je méně vhodná pro vysoce senzitivní problémy. Výhodou naopak je, že větší počet odsouzených může do skupiny přinést širší spektrum podnětů a tlak ke změně v takové skupině může být mnohem silnější. Za určitých okolností je tento počet odsouzených velmi vhodný pro práci s motivací, získávání nových dovedností, nácvik nových vzorců chování a poskytování pozitivních modelů.²¹

²¹ NEŠPOR, K. *Návykové chování a závislost*. 1. vyd. Praha : Portál, 2000. ISBN 80-7178-432-X, s. 106-107

Program zacházení na terapeutické BZ, byl realizován komunitně-skupinovou formou v rozsahu minimálně 24 hodin týdně a byl klasifikován jako terapeutický program. Povinné aktivity tohoto oddělení byly: ergoterapie, arteterapie, biblioterapie, muzikoterapie, drama terapie. V současnosti na standardní BZ mají pouze čtyři povinné aktivity.

Odsouzené umístěné na tomto oddělení jsou zpravidla pracovní zařazené. Je zde kladen důraz na vytváření a upevňování pracovních návyků. Pokud nemohou být z nějakého důvodu pracovní zařazené, navštěvují školské vzdělávací středisko.

Způsoby ukončení pobytu na BZ jsou různé, stejně jako jejich četnost. Viz tabulka 2.

Rok	2007	2008	2009	2010	2011
Podmínečné propuštění	7	7	6	6	8
Konec trestu	6	10	5	4	10
Na vlastní žádost	0	1	0	1	2
Po neúspěšné žádosti o PP	3	1	1	2	4
Přemístění do jiné věznice	0	0	0	1	2
Upuštění od zbytku trestu	0	0	0	1	0
Pobyt delší než jeden rok	0	0	0	1	0
Přeřazení do jiného typu věznice	0	0	0	4	0
Celkový počet odsouzených, které ukončily pobyt na BZ	16	19	12	20	26

Tabulka 2: Počty odsouzených a jejich důvody ukončení pobytu na BZ ve Věznici Světlá nad Sázavou v letech 2007 - 2011

2.4.3.3 Výstupní oddělení

Toto specializované oddělení upravují předpisy: *Metodický list ředitele odboru výkonu vazby a trestu č. 23/2007 o činnosti výstupních oddělení, Projekt výstupního oddělení a VŘV*. Ve Věznici Světlá nad Sázavou je toto

oddělení zřízeno od konce roku 2002 pro odsouzené zařazené do věznice s dozorem i ostrahou. Kapacita výstupního oddělení ostrahového je třicet šest odsouzených. Na dozorovém výstupním oddělení jsou umístěny i mladistvé odsouzené. Kapacita pro mladistvé musela být v posledních letech postupně zvyšována a v současné době je šestnáct a standardního výstupního dozorového je dvacet čtyři odsouzených.

Výstupní oddělení jsou zaměřena na podporu a rozvoj postojů a dovedností souvisejících s přípravou odsouzených na plynulý přechod z pobytu ve vězení do civilního života, zmírnění vlivu a dopadu dlouhodobého pobytu ve vězení na začlenění do společnosti a vytvoření vhodných podmínek pro první kroky na svobodě bez výrazných problémů vyplývajících z neznalosti současné situace ve společnosti, která vzhledem k délce trestů může být výrazně jiná než v době nástupu do výkonu trestu odnětí svobody.

Na standardní výstupní oddělení jsou z pravidla zařazovány odsouzené půl roku před skončením dlouhodobého trestu nebo takové, kterým je třeba zvláštním způsobem pomáhat před jejich návratem do civilního života.

V těchto odděleních je v rámci vzdělávacího programu realizováno specifické zacházení a program zacházení je zde koncipován tak, aby se u odsouzených podporovaly a rozvíjely takové postoje a dovednosti, které jim pomohou ke snadnějšímu začlenění zpět do společnosti. Nejdůležitější a každodenní činností zůstává nácvik základních návyků a dovedností nutných pro samostatný způsob života formou sebeobslužných aktivit: praní, žehlení, oprava oděvů, hygiena, úklidové činnosti a obsluha domácích elektrospotřebičů.

Odsouzené na těchto odděleních se také aktivně zapojují do šití textilních panenek pro občanské sdružení Kiwanis, které po té dostávají děti v nemocnicích.

Vedle řízených povinných aktivit programu zacházení v rozsahu dvacet jedna hodin týdně je velký důraz kladen na zařazování odsouzených do zaměstnání nebo do kurzů školského a vzdělávacího střediska, a to za účelem rozvoje kompetencí nutných pro zapojení do ekonomicky aktivního civilního života. Součástí přípravy na propuštění z VTOS jsou rovněž

extramurální aktivity, v rámci nichž odsouzené opouští věznici a účastní se akcí mimo ni. Patří sem vycházky do města, brigádnické práce, návštěvy úřadů či účast na kulturních akcích.

Rok	2007	2008	2009	2010	2011
Počet odsouzených, které byly zařazeny na dozorové VO	58	55	47	43	50
Počet odsouzených, které byly zařazeny na ostrahové VO	53	53	55	60	62

Tabulka 3: Počty odsouzených na VO ve Věznici Světlá nad Sázavou v letech 2007–2011

2.4.3.4 Mladistvé odsouzené

Mladistvými odsouzenými se rozumí odsouzené, které spáchaly trestný čin jako mladistvé, to znamená ve věku od 15 do 18 let. Toto období na rozhraní adolescence a mladé dospělosti se dost často vyznačuje určitou sociální bezprizorností a omezením trvalejších sociálních vazeb. Na základě působení mnoha různých faktorů by mělo docházet ke stabilizaci a k přijetí trvalejší varianty obvyklých rolí. Dochází k vyhranění určitého životního stylu vyplývajícího ze zafixovaných hodnot a postojů.²²

Odsouzení v tomto nízkém věku může mít mnoho příčin. V primární rodině může při dospívání vzniknout generační konflikt. Mladý člověk, který nemá pozitivní vzory v rodině má větší sklony k sympatizování a připojení se do různých skupin. Ať již rasistických, organizovaných delikventních či násilnických. Může se také narodit do etnika, kde je život spjat s pácháním trestné činnosti ve větší míře. Jako motiv páchání trestné činnosti může být také nuda či potřeba peněz. Velká část pachatelů a jejich trestných činů je také spjata se závislostmi.²³

²² VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*. 1.vyd. Praha : Portál, 2000. ISBN 80-7178-308-0, s. 253-255

²³ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. 2.vyd. Praha : Portál, 2003. ISBN 80-7178-771-X, s. 65

Velkým problémem v současné době je také šikana. Šikana je hovorový výraz pro pronásledování, záměrné, zbytečné obtěžování, nespravedlivé obviňování, trestání a týrání. Je to úmyslné jednání, které je namířeno proti jinému subjektu, a které útočí na jeho lidskou důstojnost. Není důležité, zda k tomuto dochází verbálními útoky či fyzickým násilím nebo jen hrozbou násilí. Rozhodující je, že se tak děje úmyslně. Samotné jednání může spočívat buď v bezprostředním konání nebo naopak v tom, že se nějakého jednání sám sice nedopustí, ale nezabrání mu.²⁴

Toto jednání může být důvodem pobytu ve VTOS, ale můžeme se s ním setkávat i uvnitř. A to bohužel ve velké míře právě u mladistvých odsouzených. Porušování společenských norem musíme monitorovat a vyslovovat s ním svůj nesouhlas. Jen tak může mladý člověk získat vlastní zkušenost s tím, že právě on je za své jednání odpovědný a ostatní k němu právě jako k odpovědnému subjektu přistupují.²⁵

Mladistvé odsouzené ženy jsou v ČR pouze ve Věznici Světlá nad Sázavou. Vzhledem k jejich malému počtu jsou umístěny na výstupním oddělení pro odsouzené zařazené do věznice s dozorem. Na pokojích však nesmějí být s jinými odsouzenými než mladistvými. Toto ubytování považuje v současné době vedení věznice za nejefektivnější z hlediska účelu výkonu trestu. Po plánovaných přestavbách věznice na jaře roku 2012 by měly být umístěny samostatně.²⁶

Při stanovení obsahu programu zacházení s mladistvými se vždy sleduje zabezpečení jejich pracovní kvalifikace, zvýšení či doplnění vzdělání, příprava na samostatný a řádný život po propuštění a je snaha o jejich motivaci ke změně životního stylu po VTOS. Zde jsou každý týden prohlíženy na zdravotním středisku, jelikož jsou zařazeny do kategorie možných objektů násilí.

²⁴ KOLÁŘ, M. *Bolest šikanování*. 1.vyd. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-513-X, s. 213

²⁵ WALKENHORST, P. *Pedagogické přístupy k mladým lidem s recidivující a intenzivní trestnou činností*. In České vězeňství č. 2/2003. Praha : Vězeňská služba České republiky, 2003. ISSN 1213-9297, s. 8-13

²⁶ KÁČER, R., BLANDA, R. *Mladistvé odsouzené se rády vzdělávají*. In České vězeňství č. 3/2009. Praha : Vězeňská služba České republiky, 2009. ISSN 1213-9297, s. 17

Rok	2007	2008	2009	2010	2011
Počet ML	4	9	12	17	15

Tabulka 4: Počty mladistvých odsouzených ve Věznici Světlá nad Sázavou v letech 2007–2011

2.4.3.5 Cizinci ve VTOS

Údaje týkající se cizinců s povolením pobytu na území ČR vycházejí s evidence Ředitelství cizinecké a pohraniční policie. Za cizince jsou v České republice považovány osoby s jiným než českým státním občanstvím, osoby bez státního občanství a rovněž osoby s více občanstvími, z nichž žádné není státním občanstvím ČR.²⁷

Specifická skupina odsouzených cizinců se tedy nachází ve VTOS i ve Věznici Světlá nad Sázavou a jejich počet narůstá. Z organizačních důvodů však nejsou ubytováni na samostatném oddělení. Je zde velice různorodé zastoupení národností. Mají národnost polskou, ruskou, vietnamskou, rumunskou, ukrajinskou, nigerijskou, mongolskou a pod. Zacházení s těmito odsouzenými upravuje: *Metodický list ředitele odboru výkonu vazby a trestu č. 20/2007, kterým se stanoví principy a pravidla zacházení s odsouzenými s cizím státním občanstvím ve výkonu trestu odnětí svobody*. Pro práci s nimi je ve věznici vždy stanoven koordinátor, který vede jejich přesnou statistiku, má základní přehled o stavu a pohybu cizinců, vyhodnocuje ve spolupráci s dalšími odbornými zaměstnanci věznice rizikové faktory a předkládá návrhy vedoucímu oddělení výkonu trestu na zabezpečení zacházení s cizinci.

Jako cizinci se v současné době berou i odsouzené slovenské národnosti, které však žádné speciální zacházení nepotřebují a vzhledem k historicko-politickému kontextu a celkové příbuznosti obou států je nepovažujeme za cizince v tzv. pravém slova smyslu. Nemají jazykovou bariéru a většinou jsou to osoby dlouhodobě žijící v České republice.

²⁷ HOLÁ, B., et al. *Život cizinců v ČR.* ČSU, 2007. ISBN: 978-250-1548-3, s. 5

Vzhledem k snadnější a přístupnější možnosti cestovat roste však i počet cizinců z ostatních zemí.

Rok	2008	2009	2010	2011
Celkový počet cizinců	35	50	66	62
Slovenské národnosti	14	25	36	37

Tabulka 5: Počty cizinců ve Věznici Světlá nad Sázavou v letech 2008 - 2011

3 Praktická část

V praktické části diplomové práce se budeme blíže věnovat vybraným skupinám odsouzených. Jedná se o odsouzené zařazené na oddělení matek s dětmi, na bezdrogovou zónu, výstupní oddělení pro odsouzené ve věznici typu dozor a mladistvé odsouzené.

Cílem diplomové práce je zjistit specifika jejich programů zacházení a to pomocí statistické analýzy dokumentace programu zacházení a u mladistvých odsouzených navíc pomocí dotazníku.

Průzkum je prováděn v období prosinec 2011 až leden 2012 ve Věznici Světlá nad Sázavou.

Stanovené hypotézy:

- 1) Program zacházení a jeho cíle na oddělení matek s dětmi jsou zaměřeny především na péči o dítě a udržení pozitivních vazeb v rodině.
- 2) Program zacházení a jeho cíle u odsouzených zařazených na bezdrogovou zónu jsou zaměřeny na drogovou problematiku a rozvoj zájmové oblasti.
- 3) Program zacházení a jeho cíle na výstupním oddělení jsou zaměřeny na přípravu odsouzených na život po propuštění z VTOS.
- 4) Program zacházení a jeho cíle u mladistvých odsouzených jsou zaměřeny na doplnění vzdělání, rozvoj zájmové oblasti a získání pracovních návyků.
- 5) Vlivy na páčání trestné činnosti u mladistvých odsouzených jsou z rodinného prostředí, drogové závislosti a nerozvinuté zájmové oblasti.

3.1 Programy zacházení a jejich cíle na SpO

V době prováděného šetření bylo na tomto oddělení zařazeno dvanáct matek s celkem čtrnácti dětmi. Osm jich je zařazeno do věznice typu dozor a čtyři do věznice typu ostraha. Nejmladší z nich je dvacet tři let, nejstarší třicet čtyři. Průměrný věk na tomto oddělení je dvacet osm let.

V rámci PZ navštěvují odsouzené povinné aktivity tohoto oddělení.

Jedná se o speciálně výchovné aktivity:

- ✓ sociálně právní poradenství,
- ✓ skupinové psychoterapeutické konzultace,

a zájmové aktivity:

- ✓ poznáváme přírodu,
- ✓ literární výchovu.

Ač mají odsouzené matky možnost chodit na všechny aktivity nabízené na standardních ubytovnách, pokud jim v té době jejich dítě či děti pohlídá jiná odsouzená, žádná této možnosti v současné době nevyužívá.

Všechny zkoumané programy zacházení mají stanoveny pět cílů. Viz tabulka číslo 6.

Stanovené cíle PZ	Počet	%
Celodenní péče o syna, dceru či děti	12	100 %
Posilování pracovních návyků	12	100 %
Udržení kontaktů s rodinou	12	100 %
Formování osobnosti dítěte	11	92 %
Posilování emocionálních vazeb	7	58 %
Posilování a rozvíjení kladné citové vazby mezi matkou a dítětem	3	25 %
Posilování odpovědnosti za výchovu dítěte	3	25 %

Tabulka 6: Přehled cílů PZ a jejich procentní zastoupení na SpO

3.2 Programy zacházení a jejich cíle na BZ

V době prováděného šetření bylo na tomto oddělení zařazeno dvacet sedm odsouzených. Ve všech případech se jedná o dlouhodobě drogově závislé, z nichž některé mají za sebou již několik neúspěšných pokusů o léčbu. Dvě z nich absolvovaly ve Věznici Světlá nad Sázavou v roce 2011 program ZZZ.

Co se věkového rozmezí týče, nejmladší odsouzené zařazené do tohoto oddělení je dvacet dva let a nejstarší třicet šest let. Průměrný věk na tomto oddělení je dvacet šest let.

V rámci PZ navštěvují odsouzené povinné aktivity tohoto oddělení.

Jedná se o speciálně výchovné aktivity:

- ✓ sociálně právní poradenství,
- ✓ trénink sociálních dovedností,
- ✓ komunita,
- ✓ terapeutická skupina pro práci s trestným činem.

Odsouzené mají možnost dále využívat nabídky všech aktivit stejně jako na standardních odděleních. Každá z nich si zvolila minimálně jednu další aktivitu. Jejich počet závisí na jejich vlastním zvážení a odráží jejich zájmy. Počty zvolených aktivit viz tabulka číslo 7.

Počet zvolených aktivit	Počet odsouzených	%
1	9	33 %
2	10	36 %
3	5	19 %
4	2	8 %
5	1	4 %

Tabulka 7: Počty zvolených aktivit a jejich procentní zastoupení na BZ

Odsouzené si volí aktivity zájmové, speciálně výchovné i vzdělávací. Jmenný přehled zvolených aktivit viz tabulka číslo 8.

Název aktivity	Počet odsouzených	%
Sportovní kroužek	15	56 %
Cvičení na míčích	6	22 %
Kroužek výtvarných technik	6	22 %
Kroužek zahradnických a rukodělných prací	4	15 %
Zdravý životní styl	3	11 %
Zdravotní cvičení	3	11 %
Literárně dramatický kroužek	1	4 %
Kroužek ručních prací	1	4 %
Kroužek keramika	1	4 %
Německý jazyk	1	4 %
Arteterapie	6	22 %
Pohybová terapie	4	15 %
Jóga	2	7 %
Dramaterapie	2	7 %
Abreakce a relaxace	1	4 %

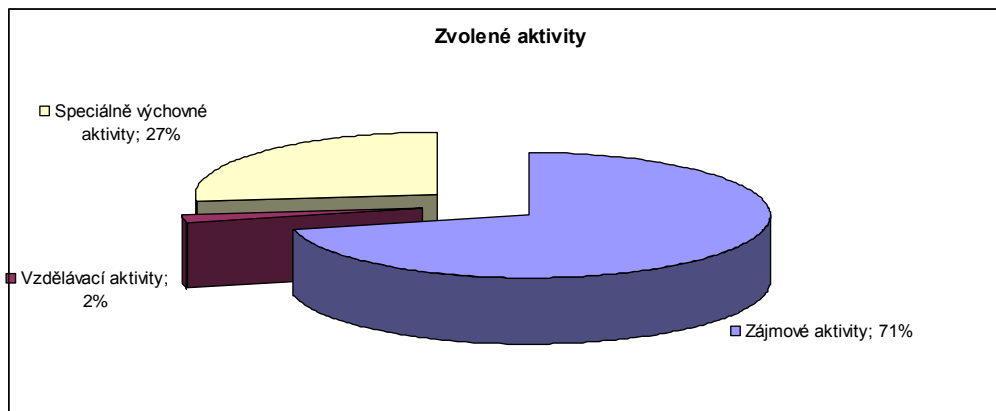
Tabulka 8: Přehled zvolených aktivit a jejich procentní zastoupení na BZ

Co se rozdělení podle druhu aktivit týče, vedou pohybové aktivity. Mezi ty řadíme sportovní kroužek, cvičení na míčích, zdravotní cvičení, pohybovou terapii a jógu. Byly tedy zvoleny ve dvaceti sedmi případech.

Zároveň jsou zde ve větší míře zastoupeny zájmové aktivity. Do těch řadíme sportovní aktivity, cvičení na míčích, kroužek výtvarných technik, kroužek zahradnických a rukodělných prací, zdravý životní styl, zdravotní cvičení, literárně dramatický kroužek, kroužek ručních prací a kroužek keramika. Odsouzené mají zvoleno celkem čtyřicet zájmových aktivit. Vzdělávací pouze jednu a to německý jazyk.

Do speciálně výchovných aktivit řadíme arteterapii, pohybovou terapii, jógu, dramaterapii a abreakci a relaxaci. Ty mají zvolené v patnácti případech.

Pro větší přehlednost je toto zastoupení vyjádřeno i graficky. Viz graf číslo 1.

Graf 1: Procentní zastoupení aktivit na BZ

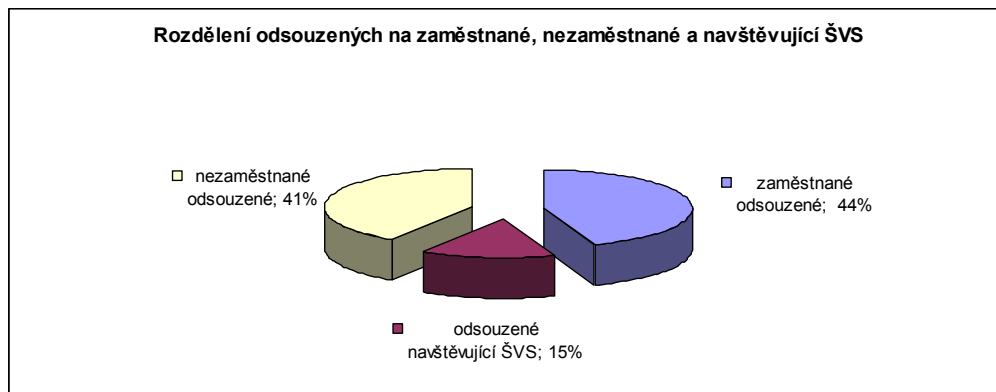
Odsouzené na BZ jsou stejně jako na standardních odděleních zařazovány do zaměstnání a do školy. Viz. tabulka číslo 9.

Zařazení	Počet odsouzených	%
LION	8	31 %
JIPOCAR	2	7 %
VR	2	7 %
Kurz základů kuchyňských prací	2	7 %
Kurz praktické rodinné školy	2	7 %
Nezaměstnané	11	41 %

Tabulka 9: Přehled pracovního zařazení na BZ

Důvody, proč odsouzené nejsou pracovním zařazené, jsou různé. Například to neumožňuje jejich krátký pobyt ve VTOS, doposud neuzavřené soudní jednání (přeměny podmíněčných odsouzení či další trestní stíhání) a tudíž odjíždění na dálkové eskorty, neuspokojivý zdravotní stav či chybějící vyšetření.

Procentní zařazení odsouzených do práce, školy či kategorie nezaměstnaných ukazuje přehledně graf číslo 2.

Graf 2: Procentní zastoupení zaměstnanosti na BZ

Zkoumané PZ mají různý počet cílů. Viz tabulka číslo 10.

Počet stanovených cílů	Počet odsouzených	%
5	13	48 %
6	12	45 %
7	2	7 %

Tabulka 10: Počty stanovených cílů PZ a jejich procentní zastoupení na BZ

Druhy možných cílů na tomto oddělení ukazuje tabulka číslo 11.

Stanovené cíle PZ	Počet	%
Posilovat rozhodnutí k drogové abstinenci	27	100 %
Spolupracovat s drogovou poradnou	27	100 %
Vytvořit a upevňovat pracovní návyky	27	100 %
Udržet kontakt s rodinou	27	100 %
Získat kritický náhled na svoji trestnou činnost	24	89 %
Rozvíjet zájmovou oblast	6	22 %
Pomocí zapojení do stálých aktivit pěstovat vytrvalost a trpělivost	4	15 %
Vnitřní napětí uvolňovat pomocí zapojení do stálých aktivit	4	15 %
Ujasnit si další směr života po propuštění	3	11 %
Doplnit jazykové vzdělání	1	4 %
Postupně si vytvářet podmínky pro PP	1	4 %

Tabulka 11: Přehled cílů PZ a jejich procentní zastoupení na BZ

3.3 Programy zacházení a jejich cíle na VO

V době prováděného šetření bylo na tomto oddělení zařazeno dvacet dva odsouzených. Z nich mají tři druhou prostupnou skupinu vnitřní diference a zbylé první skupinu vnitřní diference.

Šest odsouzených sem bylo umístěno před koncem trestu a šestnáct před žádostí o PP. Je zde patrné větší věkové rozpětí. Nejmladší odsouzené je dvacet čtyři let a nejstarší sedmdesát let. Průměrný věk je 36 let.

V rámci PZ navštěvují odsouzené povinné aktivity tohoto oddělení.

Jedná se o speciálně výchovné aktivity:

- ✓ sociálně právní poradenství,
- ✓ komunita,

vzdělávací aktivity:

- ✓ hospodářství a politika ČR,
- ✓ zdravý životní styl,

pracovní aktivity:

- ✓ sebeobslužné aktivity,
- ✓ kurz vaření,
- ✓ kurz šití, ručních prací a výtvarně pracovních činností.

Odsouzené mají možnost dále využívat nabídky všech aktivit stejně jako na standardních odděleních. Některé si nezvolily žádné další aktivity, některé jen zájmové, speciálně výchovné či obojí. Žádná si nezvolila vzdělávací aktivitu. Počty zvolených zájmových aktivit viz tabulka číslo 12.

Počet zvolených zájmových aktivit	Počet odsouzených	%
0	5	23 %
1	10	45 %
2	5	23 %
3	2	9 %

Tabulka 12: Počty zvolených zájmových aktivit a jejich procentní zastoupení na VO

Počty zvolených speciálně výchovných aktivit viz tabulka číslo 13.

Počet zvolených spec.výchovných aktivit	Počet odsouzených	%
0	11	50 %
1	7	32 %
2	4	18 %

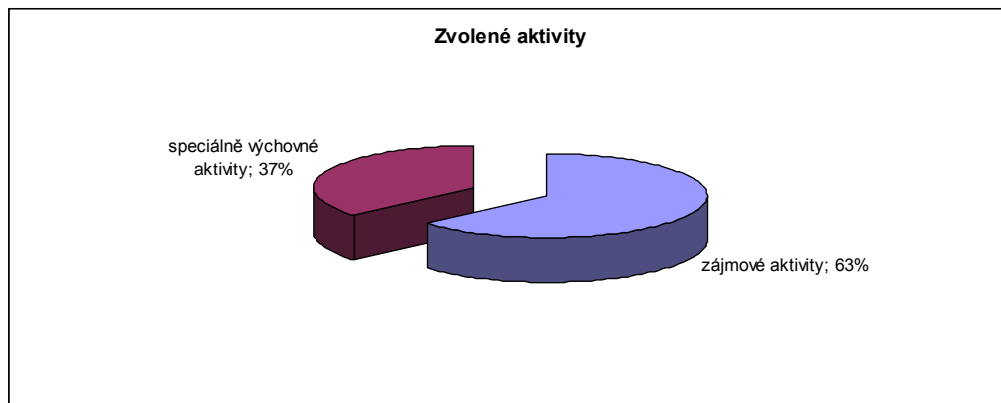
Tabulka 13: Počty zvolených speciálně výchovných aktivit a jejich procentní zastoupení na VO

Jmenný přehled zvolených aktivit viz tabulka číslo 14.

Název aktivity	Počet odsouzených	%
Cvičení na míčích	10	45 %
Kroužek výtvarných technik	4	18 %
Zdravotní cvičení	4	18 %
Zahradnický kroužek	3	14 %
Sportovní aktivity	2	9 %
Kroužek ručních prací	1	5 %
Kroužek keramika	1	5 %
České dějiny	1	5 %
Arteterapie	5	23 %
Pohybová terapie	5	23 %
Abreakce a relaxace	3	14 %
Jóga	2	9 %

Tabulka 14: Přehled zvolených aktivit a jejich procentní zastoupení na VO

Odsouzené jsou ve výběru aktivit mírně omezeny termíny jejich konání, protože některé kolidují s povinnými aktivitami. Je zde větší zájem o zájmové aktivity a velice oblíbené je cvičení na míčích, protože to zvládnou i odsouzené s mírnými zdravotními potížemi. Pro větší přehlednost zvolených druhů aktivit je rozdělení znázorněno graficky. Viz graf číslo 3.

Graf 3: Procentní zastoupení aktivit na VO

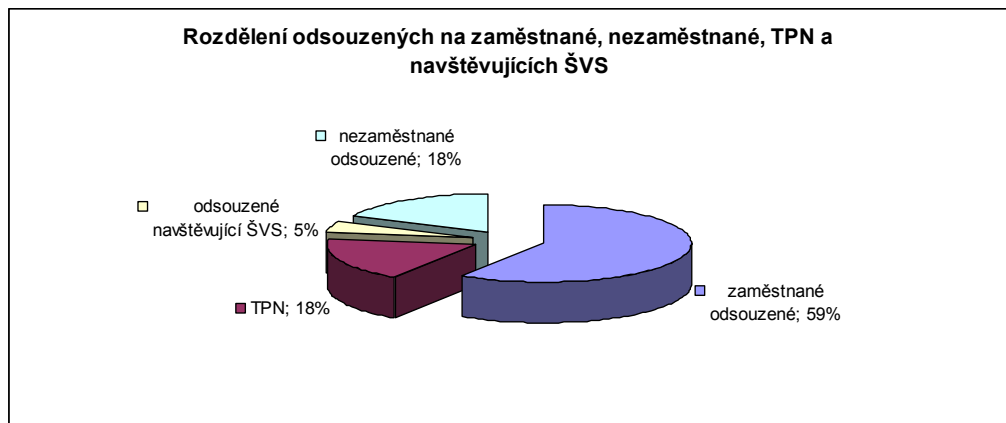
Odsouzení na VO jsou stejně jako na standardních odděleních zařazováni do zaměstnání a do školy. Viz tabulka číslo 15.

Zařazení	Počet odsouzených	%
LION	8	36 %
JIPOCAR	1	5 %
VR	4	18 %
TPN	4	18 %
Kurz praktické rodinné školy	1	5 %
Nezaměstnané	4	18 %

Tabulka 15: Přehled pracovního zařazení na VO

Jedna odsouzená, která je pracovním zařazená, zároveň dále studuje vysokou školu. Důvody, proč odsouzení nejsou pracovním zařazené, jsou různé od BZ. Je zde velká snaha o zaměstnanost, což je bráno jako příprava na život po propuštění z VTOS. Pokud nejsou pracovním zařazené, většinou to neumožňuje jejich zdravotní stav, jsou příjemci důchodu či před koncem trestu stáhly svůj souhlas s pracovním zařazením.

Procentní zařazení odsouzených do práce, školy, kategorie nezaměstnaných či TPN ukazuje přehledně graf číslo 4.

Graf 4: Procentní zastoupení zaměstnanosti na VO

Zkoumané PZ mají různý počet cílů. Viz tabulka číslo 16.

Počet stanovených cílů	Počet odsouzených	%
3	1	5 %
4	4	18 %
5	14	64 %
6	3	13 %

Tabulka 16: Počty stanovených cílů PZ a jejich procentní zastoupení na VO

Druhy možných cílů na tomto oddělení ukazuje tabulka číslo 17.

Stanovené cíle PZ	Počet	%
Udržet kontakt s rodinou	19	86 %
Vytvořit a upevnit pracovní návyky	14	64 %
Rozvíjet prosociální formy chování	11	50 %
Rozvíjet sebeobslužné aktivity	10	45 %
Postupně si vytvářet podmínky pro PP	10	45 %
Připravovat se na život po VTOS	7	32 %
Vytvářet racionální pohled na dosavadní způsob života	6	27 %
Zapojením do stálých aktivit rozvíjet trpělivost a vytrvalost	5	23 %
Rozvíjet tělesnou zdatnost	5	23 %
Důsledně plnit všechny své povinnosti	4	18 %

Uvolňovat vnitřní napětí v rámci terapií	4	18 %
Rozvoj zájmové oblasti	2	9 %
Sebekriticky nahlížet na trestnou činnost	2	9 %
Zvyšovat vzdělání	2	9 %
Ujasnit si další směr života po propuštění	2	9 %
Upevnit rozhodnutí k drogové abstinenci	1	5 %
Udržení psychické kondice	1	5 %
Rozvoj zájmové oblasti	1	5 %
Rozvoj manuální zručnosti	1	5 %

Tabulka 17: Přehled cílů PZ a jejich procentní zastoupení na VO

3.4 Programy zacházení a jejich u ML

Mladistvé odsouzené, jak již bylo vysvětleno v teoretické části diplomové práce, jsou umístěny na VO. Jejich programy zacházení však mají svá specifika, proto je jim věnována pozornost odděleně.

V době prováděného šetření bylo na tomto oddělení zařazeno devět mladistvých odsouzených. Z nich má jedna třetinu prostupnou skupinu vnitřní diference, šest odsouzených druhou a dvě odsouzené první.

V rámci PZ navštěvují všechny povinné aktivity VO a navíc mají stanoveny dvě speciálně výchovné aktivity:

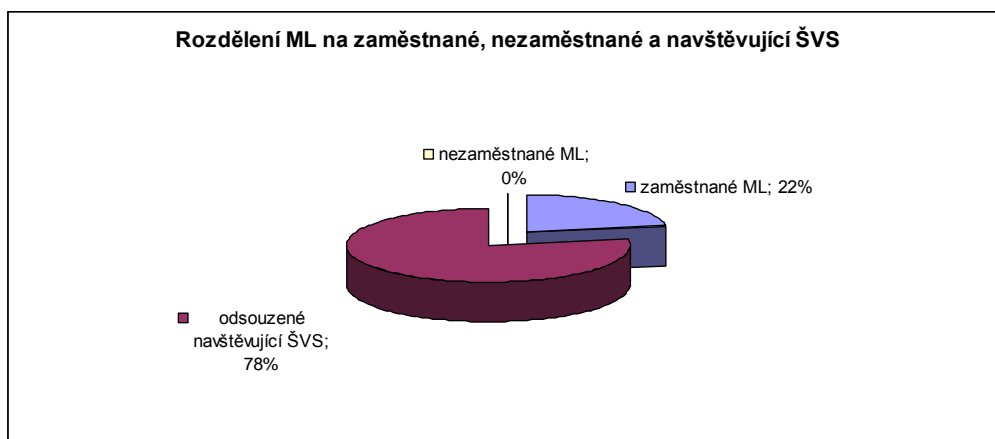
- ✓ pracovní terapie pro ML,
- ✓ terapeutická skupina ML.

U těchto odsouzených je velká snaha o doplnění vzdělání a získání pracovních zkušeností. Jsou proto přednostně zařazovány ke studiu na ŠVS a posléze do zaměstnání. Jaký byl stav v době provádění průzkumu, ukazuje tabulka číslo 18.

Zařazení	Počet odsouzených	%
LION	1	11 %
VR	1	11 %
Kurz základní školy	4	45 %
Učební obor výroba oděvů	1	11 %
Kurz praktické rodinné školy	2	22 %
Nezaměstnané	0	0 %

Tabulka 18: Přehled pracovního zařazení ML

Procentní zařazení odsouzených do práce či školy ukazuje graf číslo 5.

Graf 5: Procentní zastoupení zaměstnanosti ML

Všechny programy zacházení mají stanoveno pět cílů. Ty jsou uvedeny v tabulce číslo 19.

Stanovené cíle PZ	Počet	%
Udržet pravidelný kontakt s rodinou	7	78 %
Doplnit vzdělání	6	67 %
Osvojit si sebeobslužné aktivity	6	67 %
Získat kritický náhled na TČ	5	56 %
Vytvořit a posilovat pracovní návyky	4	44 %
Posílit samostatnost a rozhodnost	4	44 %

Napětí uvolňovat v terapiích	3	33 %
Udržovat fyzickou kondici	3	33 %
Vytvořit si rodičovskou odpovědnost	2	22 %
Rozvíjet zájmovou oblast	2	22 %
Dodržovat pravidla VTOS	1	11 %
Kriticky nahlížet na konzumaci alkoholu	1	11 %
Ujasnit si další směr života po propuštění	1	11 %

Tabulka 19: Přehled cílů PZ a jejich procentní zastoupení u ML

K šetření u této skupiny odsouzených bylo použito navíc dotazníkové šetření.

3.4.1 Analýza dotazníkového šetření

Otázka č. 1 Věk odsouzené?

Věk	Počet	%
17	1	11 %
18	3	34 %
19	2	22 %
20	2	22 %
více	1	11 %

Tabulka 20: Věk a jejich procentní zastoupení u ML

Otázka č. 2 Spáchané provinění?

Provinění	Počet	%
Krádeže	3	34 %
Loupežné přepadení	3	34 %
Vražda	2	21 %
Výtržnictví a obecné ohrožení	1	11 %

Tabulka 21: Spáchané provinění a jejich procentní zastoupení u ML

Otázka č. 3 Délka trestu?

Délka trestu	Počet	%
Kratší než jeden rok	1	11 %
Jeden až dva roky	4	45 %
Tři až čtyři roky	2	22 %
Více	2	22 %

Tabulka 22: Délky trestů a jejich procentní zastoupení u ML

Nejdelší uložený trest je osm let.

Otázka č. 4 Počet odsouzení v minulosti?

Počet odsouzení v minulosti	Počet dle dotazníku	%	Počet dle VIS	%
0	5	55 %	3	33 %
1	2	23 %	2	23 %
2	1	11 %	3	33 %
3	1	11 %	1	11 %

Tabulka 23: Počet odsouzení v minulosti a jejich procentní zastoupení u ML

Otázka č. 5 Věk při spáchání prvního trestného činu?

Věk při spáchání prvního trestného činu	Počet	%
Pod 15 let	1	11 %
15 let	0	0 %
16 let	3	33 %
17 let	5	56 %

Tabulka 24: Věk při spáchání prvního TČ a jeho procentní zastoupení u ML

Otázka č. 6 Uživatelka drog?

Uživatelka drog	Počet	%
Ano	4	45 %
Ne	5	55 %

Tabulka 25: Délky trestů a jejich procentní zastoupení u ML

Jedna odsouzená páchala svá provinění pod vlivem alkoholu.

Otázky č. 7, 8, a 9 Tyto otázky se týkají věku prvního užití drogy, jejího druhu a způsobu užití.

Tři odsouzené přiznávají zneužívání heroinu a jedna pervitinu. Tři k aplikaci drog používaly intravenózní aplikaci a jedna používala allobal. První setkání s drogou všechny uvádí mezi čtrnáctým a patnáctým rokem.

Otázka č. 10 Rodinné zázemí?

Rodinné zázemí	Počet	%
DD či VÚ	6	67 %
Fungující úplná rodina	2	22 %
Neúplná rodina	1	11 %

Tabulka 26: Rodinné zázemí a jejich procentní zastoupení u ML

Otázka č. 11 Počet sourozenců?

Počet sourozenců	Počet	%
0	1	11 %
1	1	11 %
2	2	22 %
3	1	11 %
4	1	11 %
5 a více	3	34 %

Tabulka 27: Počet sourozenců a jeho procentní zastoupení u ML

Otázka č. 12 Počet dětí?

Počet dětí	Počet	%
0	7	78 %
1	2	22 %

Tabulka 28: Počet dětí a jejich procentní zastoupení u ML

Otázka č. 13 Byl někdo z rodiny ve VTOS?

Rodinní příslušníci ve VTOS	Počet	%
Rodič	1	11 %
Sourozenec	2	23 %
Rodič i sourozenec	3	33 %
Nikdo	3	33 %

Tabulka 29: Rodinní příslušníci ve VTOS a jejich procentní zastoupení u ML

Otázka č. 14 Vzdělání rodičů?

Pět odsouzených vůbec neví, jaké vzdělání rodiče mají. Uvádí, že asi žádné. Další dvoje rodiče mají střední vzdělání a poslední dvoje rodiče základní.

Otázka č. 15 Vzdělání odsouzené před VTOS?

Vzdělání	Počet	%
Zvláštní škola	1	11 %
Základní nedokončené	1	11 %
Základní dokončené	7	78 %

Tabulka 30: Vzdělání odsouzených před VTOS a jejich procentní zastoupení u ML

Otázka č. 16 Doplnění vzdělání ve VTOS?

Všechny odsouzené byly nebo jsou zařazené na ŠVS. Čtyři odsouzené ML studovaly či studují kurz základní školy, jedna kurz praktické rodinné školy, jedna kurz praktické školy a učební obor výroba oděvů, další kurz praktické rodinné školy a také učební obor výroba oděvů a poslední kurz praktické rodinné školy, kurz základů práce počítačem a kurz základů první pomoci a ošetřovatelství.

Otázka č. 17 Pracujete ve VTOS?

Tři odsouzené jsou pracovně zařazené. Jedna ve vnitřní režii ve skladu a dvě na vnějším nestřeženém pracovišti LION.

Otázka č. 18 Zájmy před VTOS?

Čtyři odsouzené uvádí, že žádné zájmy před VTOS neměly. Zbýlých pět uvádí sport bez bližší specifikace, o který se jednalo, pouze jedna z nich uvádí jízdu na koni.

Otázka č. 19 Zájem o povinné aktivity VO?

Povinné aktivity	Počet	%
Zajímají všechny	3	33 %
Zajímají jen některé	3	33 %
Nezajímají	3	33 %

Tabulka 31: Zájem o povinné aktivity a jeho procentní zastoupení u ML

Otázka č. 20 Zvolené nepovinné aktivity?

Aktivity	Počet	%
Sportovní aktivity	7	78 %
Keramický kroužek	3	33 %
Zdravotní cvičení	1	11 %
Pohybová terapie	1	11 %

Tabulka 32: Přehled zvolených nepovinných aktivit a jejich procentní zastoupení u ML

Dvě odsouzené nemají stanovené žádné aktivity mimo povinných.

Otázka č. 21 Důvod zvolení nepovinných aktivit?

Důvody	Počet	%
Baví ji	3	42 %
Zabití času	2	29 %
Více pohybu	2	29 %

Tabulka 33: Důvody zvolení nepovinných aktivit a jejich procentní zastoupení u ML

Otázka č. 22 Důvod nezvolení nepovinných aktivit?

Obě odsouzené, které nemají zvolenou žádnou nepovinnou aktivitu, jsou pracovně zařazené. Jako důvod nezvolení uvádí, že by na ně nemohly docházet z důvodu časové vytíženosti.

Otázka č. 23 Aktivity postrádané v nabídce ve VTOS?

Odsouzené, které prošly ústavní výchovou, uvádí, že je tu větší nabídka než tam. Pouze dvě odsouzené postrádají aktivity taneční či hudební.

3.5 Vyhodnocení hypotéz

3.5.1 Hypotéza číslo 1

Program zacházení a jeho cíle na oddělení matek s dětmi jsou zaměřeny především na péči o dítě a udržení pozitivních vazeb v rodině.

Obě speciálně výchovné aktivity tohoto oddělení jsou zaměřené na řešení jak aktuálních problémů, tak i na získání přehledu možností po VTOS. Zájmové aktivity jsou společné pro matky i děti. Je zde prohlubován jejich vztah a postupně se formuje osobnost dítěte.

Všechny stanovené cíle PZ mají souvislost s péčí o dítě, se vztahem s ním, přípravou na život po propuštění a udržení kontaktů s rodinou. Většina je jich specifická pro toto oddělení a jinde se neobjevuje.

Hypotéza číslo 1 se potvrdila.

3.5.2 Hypotéza číslo 2

Program zacházení a jeho cíle u odsouzených zařazených na bezdrogovou zónu jsou zaměřeny na drogovou problematiku a rozvoj zájmové oblasti.

Všechny povinné aktivity BZ jsou zaměřené na pomoc s drogovou problematikou a aktuální problémy odsouzených. Ač je nabídka nabízených aktivit poměrně pestrá, 69 % odsouzených má navíc zvolenou pouze jednu

nebo dvě zájmové aktivity a pouze 12 % odsouzených si zvolilo čtyři či pět zájmových aktivit. Větší zájem je o zájmové aktivity, o další vzdělání příliš zájem neprojevují. Asi čtvrtina odsouzených má stanovenou některou speciálně výchovnou aktivitu.

Co se poměru nezaměstnaných na tomto oddělení týče, jsou na tom stejně jako na standardních odděleních.

Cíle programu zacházení jsou v různém počtu od pěti do sedmi. Všechny odsouzené mají tři cíle s přímou souvislostí s drogovou problematikou a jeden s udržením kontaktů s rodinou. Další cíle PZ mají stanovené dle TČ, charakterových vlastností, předchozích zájmů, pracovních zkušeností apod.

Hypotéza číslo dvě se potvrdila pouze částečně. PZ je ve svém základu zaměřen na drogovou problematiku, ale k přílišnému rozvoji zájmové oblasti zde nedochází. Stanovením pouze jedné či dvou aktivit, které nemají povinné, nerozvíjí odsouzené svoji zájmovou oblast.

3.5.3 Hypotéza číslo 3

Program zacházení a jeho cíle na výstupním oddělení jsou zaměřeny na přípravu odsouzených na život po propuštění z VTOS.

Povinné aktivity tohoto oddělení jsou zaměřené na život po propuštění. Připravují se zde na návrat ke svým rodinám a povinnostem dcer, matek či babiček. Vaří, šijí, starají o výzdobu ubytovny, mají zde možnost praní apod. V dalších aktivitách se rozšiřuje jejich obzor či se řeší aktuální problémy.

Na tomto oddělení je větší zaměstnanost než na standardních odděleních, což také přispívá k začlenění zpět do společnosti.

Odsouzené zde v některých případech nemají zvolené žádné další aktivity mimo povinných. Jedná se především o odsouzené, které jsou zařazené na VR či na pracoviště, kde jsou dvanáctihodinové směny. Celkově zde není

PZ zaměřeno na rozvoj zájmové oblasti, ale spíše udržení zájmů původních. Polovina odsouzených si zvolila jednu či dvě speciálně výchovné aktivity, ve kterých se snaží o sebepoznání, rozpoznání spouštěcích mechanismů k TČ či rozebírají svou rodinnou situaci a možnosti jejího řešení.

Cíle PZ jsou zaměřené na udržení pozitivních vazeb k rodině, vytvoření pracovních návyků, rozvíjení prosociálních forem chování a sebeobslužných aktivit. To všechno má napomoci k jejich začlenění zpět do společnosti a minimalizovat možnost opakování TČ.

Hypotéza číslo 3 se potvrdila.

3.5.4 Hypotéza číslo 4

Program zacházení a jeho cíle u mladistvých odsouzených jsou zaměřeny na doplnění vzdělání, rozvoj zájmové oblasti a získání pracovních návyků.

Na doplnění vzdělání a získání pracovních návyků je u ML kladen velký důraz. Všechny mladistvé již prošly minimálně jedním kurzem ŠVS nebo ještě studují a ihned po ukončení této docházky jsou zařazeny do dalších kurzů či zaměstnání. Je zde nulová nezaměstnanost. Zařazení na ŠVS je bráno jako pracovní zařazení.

Cíle programu zacházení jsou zaměřené především na udržení kontaktů s rodinou, doplnění vzdělání, osvojení sebeobslužných aktivit a získání kritického náhledu na TČ.

Co se zájmové oblasti týče, nedochází zde k jejímu rozvoji. Dvě odsouzené nenavštěvují žádné aktivity mimo povinných a nejvíce zvolených zájmových aktivit jsou pouze dvě.

Hypotéza číslo čtyři se potvrdila pouze částečně. PZ je zaměřen k doplnění vzdělání a získání pracovních návyků, ale nedochází zde k rozvoji zájmové oblasti.

3.5.5 Hypotéza číslo 5

Vlivy na páchaní trestné činnosti u mladistvých odsouzených jsou z rodinného prostředí, drogové závislosti a nerozvinuté zájmové oblasti.

Během vyplňování dotazníku došlo k diametrálním rozdílům v odpovědích u odsouzených, které jsou ve VTOS za vraždu a těmi ostatními. Tyto odsouzené nemají zkušenost s drogami, měly fungující rodinné zázemí a nikdo z rodiny nebyl ve VTOS. Vzdělání rodičů těchto odsouzených je střední. Měly rozvinutou zájmovou oblast a pouze jednoho nebo žádného sourozence. U nich se také jedná o první odsouzení.

Naproti tomu zbylé odsouzené mají zkušenost s drogami či alkoholem, prošly ústavní výchovou, minimálně jeden člen rodiny byl ve VTOS a nedovedly specifikovat své zájmy. Pochází z více sourozenců a dvě již mají samy děti. Neznají většinou ani vzdělání svých rodičů či uvádí pouze základní.

Odpovědi těchto odsouzených na některé otázky jsou značně nepravděpodobné či nepravdivé. Například uváděly věk spáchání prvního trestného činu až po osmnáctém roce, což odporuje jejich zařazení do věznice pro mladistvé odsouzené.

Hypotéza číslo pět se potvrdila pouze částečně. U odsouzených, které jsou ve VTOS za vraždu se tato hypotéza naprosto vyvrátila. Neplatí ani jedna její část. Oproti tomu u zbylých odsouzených se potvrdila.

Závěr

Odsouzení je pro každého člověka šokem a dostává se tím do společnosti lidí, se kterou se nikdy dříve nemusel ani potkat. Každý do VTOS přichází v jiném věku, s jinou trestnou činností a předchozími zkušenostmi. Někdo byl dlouhodobě závislý at' již na alkoholu, drogách či výherních automatech, jiný se dlouhodobě živil krádežemi, protože je to prostě styl života, kterým žije komunita, ve které se pohybuje, ale dostávají se sem i lidé z fungujících rodin, kteří například způsobili autonehodu.

Ke všem těmto odsouzeným je snaha přistupovat individuálně, začlenit je na správná oddělení a program zacházení sestavovat tak, aby byl přímo pro ně. Je kladen důraz zohlednit zde jejich předchozí životní styl, pracovní zkušenosti, zájmovou oblast, ale i rizika, které je vedly k páčání trestné činnosti. Působením odborných zaměstnanců VTOS má docházet k přehodnocení předchozího způsobu života, k návratu do běžné společnosti bez dalšího páčání trestné činnosti.

K plnění těchto všech úkolů jsou ve Věznici Světlá nad Sázavou zřízena specializovaná oddělení. Tato diplomová práce je blíže představila, ukázala, jakými se řídí předpisy a v praktické části ukázala jejich specifika v programech zacházení.

Praktická část se však nezabývala skupinou odsouzených s cizím státním občanstvím, protože při zjišťování odlišností programu zacházení se žádná nenašla. Pouze tři odsouzené mají v cílech PZ odstranit jazykovou bariéru a navštěvují ŠVS, kde studují kurz českého jazyka.

Část stanovených hypotéz se potvrdila, pouze v části o rozvoji zájmové oblasti se nepotvrdila na žádném specializovaném oddělení, ani u mladistvých odsouzených.

Vedlejším zjištěním této práce bylo zjištění rozdělení dle charakteru provinění u mladistvých. Je zde opravdu diametrální rozdíl mezi odsouzenými s proviněním /trestným činem/ vražda a ostatními. Je velká škoda, že tento průzkum neprobíhal v delším, třeba i několikaletém horizontu a blíže se nezjistilo, jestli je toto rozčlenění náhodné či ne. Vzorek odsouzených je malý,

ale vzhledem ke skoro stejnému počtu mladistvých ve výkonu vazby je pravděpodobné, že jejich počet opět vzroste a průzkum by se časem mohl rozšířit.

Vzhledem k běžné nezaměstnanosti na bezdrogové zóně a tomu, že odsouzené zde neprojevují přílišnou snahu o navštěvování více aktivit, bylo by zajímavé sestavit dotazník na jejich motivaci pro umístění na tomto oddělení a zjistit, z jakého prostředí pocházejí.

U prováděného šetření na výstupním oddělení by bylo vhodné rozdělit odsouzené na ty, které jsou zde umístěny před koncem trestu a ty, které zde jsou před žádostí o podmíněné propuštění a ověřit jejich snahu o plnění programu zacházení, připravenost na ukončení svého pobytu ve VTOS a návrat do původní rodiny.

Přínosem této práce je především ukázka možnosti, jak rozdělit odsouzené ve VTOS, a způsobů, jak se s nimi pracuje ve Věznice Světlá nad Sázavou. Vzhledem ke zjištěným informacím a mým vlastním zkušenostem je třeba věnovat velkou pozornost mladistvým odsouzeným. Tato práce již byla započata začleněním nových terapií, ale bylo by vhodné ji prohlubovat. Stejně tak je důležitá příprava odsouzených, které měly dlouhý trest na jejich návrat do civilního života. K tomuto slouží výstupní oddělení, které však svou kapacitou nedává příliš možností k individuální práci. Při nižším počtu odsouzených či větším personálním obsazením by byla tato práce jistě efektivnější.

Závěrem bych chtěla říci, že vězeňství, stejně jako každá jiná oblast, se vyvíjí. Jak se mění složení odsouzených a jejich trestná činnost, tak také potřeba upravovat způsoby zacházení s nimi, aby byly dostatečně účinné a efektivní. Je vhodné čerpat zkušenosti v jiných věznicích, a to nejen v ČR, ale i v zahraničí, a poté je aplikovat do své práce.

4 Seznam použitých zdrojů

BENEŠ, M. *Andragogika teoretické základy*. 1. vyd. Praha : EUROLEX BOHEMIA, 2003. ISBN 80-86432-23-8.

BENEŠ, M. *Andragogika*. 1. vyd. dotisk Praha : Grada, 2008. ISBN 978-80-247-2580-2.

BLACKBURN, R. *The psychology of criminal conduct*. Chichester, J Wiley and Sons 1993, dle. VÁGNEROVÁ, 2008.

BORNÍK, M. *Drogy : co bychom o nich měli vědět*. 1. vyd. Praha : Themis, 2001. ISBN 80-85821-98-2.

Evropská vězeňská pravidla. Příloha časopisu České vězeňství č. 1/2006. Praha : Vězeňská služba České republiky, 2006, ISSN 1213-9297.

HOLÁ, B., et al. *Život cizinců v ČR.* ČSU, 2007. ISBN: 978-250-1548-3.

KÁČER, R., BLANDA, R. *Co můžou programy zacházení*. In České vězeňství 2/2011. Praha : Vězeňská služba České republiky, 2011. ISSN 1213-9297.

KÁČER, R., BLANDA, R. *Mladistvé odsouzené se rády vzdělávají*. In České vězeňství č. 3/2009. Praha : Vězeňská služba České republiky, 2009. ISSN 1213-9297.

KÁČER, R., BLANDA, R. *Věznice Světlá nad Sázavou*. In České věznice. Praha : Vězeňská služba České republiky, 2008.

KÁČER, R. *Věznice Světlá nad Sázavou...začít znovu!* 1.vyd. Vazební věznice Praha – Pankrác, 2010.

KOLÁŘ, M. *Bolest šikanování*. 1.vyd. Praha : Portál, 2001. ISBN 80-7178-513-X.

KOUKALOVÁ, J. *Děti ve věznicích*. In. *České vězeňství* 6/2005. Praha : Vězeňská služba České republiky, 2005. ISSN 1213-9297.

KOVAŘÍK, J., et al. *Vybrané otázky problematiky žen a mladistvých ve věznicích*. 1. vyd. Praha : Český helsinský výbor, 2003. ISBN 80-86436-13-6.

KVAČKOVÁ, J. *Vězeňská služba České republiky*. In *České vězeňství* č. 1/2003. Praha : Vězeňská služba České republiky, 2003. ISSN 1213-9297.

MAŘÁNEK, V. *Vězeňství*. 1. vyd. Ostrava : Ostravská Univerzita v Ostravě, 2005. ISBN 80-7368-002-5.

MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. 2. vyd. Praha : Portál, 2003. ISBN 80-7178-771-X.

NEDBÁLKOVÁ, K. *Spoutaná rozkoš sociální (re)produkce genderu a sexuality v ženské věznicích*. 1. vyd. Praha : Sociologické nakladatelství SLON, 2006. ISBN 80-86429-65-2.

NEŠPOR, K. *Návykové chování a závislost*. 1. vyd. Praha : Portál, 2000. ISBN 80-7178-432-X.

PÁVKOVÁ, J., HÁJEK, B., et al. *Pedagogika volného času*. 2.vyd. Praha : Portál, 2001. ISBN 80-7178-569-5.

PFANN, D. *Jak se sedí ženám v Německu*. In. *České vězeňství* č. 1/2011. Praha : Vězeňská služba České republiky, 2011. ISSN 1213-9297.

PIPEKOVÁ, J. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. 2. vyd. Brno : Paido, 2006. ISBN 80-7315-120-0.

PRUNEROVÁ, M. *Čím méně peněz dostaneme, tím méně vězňů otestujeme na drogy*. In *České vězeňství* č. 3/2011. Praha : Vězeňská služba České republiky, 2011. ISSN 1213-9297.

RAINE, A. *The psychopathology of crime*. San Diego, New York tec., Academic Preses, inc. 1993, dle. VÁGNEROVÁ, 2008.

ŠVARCOVÁ, I. *Mentální retardace*. 3. vyd. Praha : Portál, 2006. ISBN 80-7367-060-7.

VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 4. vyd. Praha : Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-414-4.

VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*. 1.vyd. Praha : Portál, 2000. ISBN 80-7178-308-0.

WALKENHORST, P. *Pedagogické přístupy k mladým lidem s recidivující a intenzivní trestnou činností*. In *České vězeňství* č. 2/2003. Praha : Vězeňská služba České republiky, 2003. ISSN 1213-9297.

Zákony a předpisy

Zákon č. 555/1992 Sb. o Vězeňské službě a justiční strážní České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 169/1999 Sb. o výkonu trestu odnětí svobody, ve znění pozdějších předpisů.

Nariadení generálního ředitele č. 26/2006, které stanovuje úkoly občanských zaměstnanců a příslušníků Vězeňské služby České republiky při zabezpečování výkonu trestu odnětí svobody.

Metodickým listem č. 6/2002 ředitele výkonu vazby a trestu, který stanoví bližší podrobnosti pro výkon trestu odnětí svobody matek nezletilých dětí ve Věznici Světlá nad Sázavou.

Vnitřní řád Věznice Světlá nad Sázavou pro odsouzené ženy zařazené do věznice s dozorem, s ostrahou, se zvýšenou ostrahou a pro mladistvé platný pro rok 2011.

Nariadení generálního ředitele Vězeňská služba České republiky č. 33/2011 o vazebních věznicích a profilaci věznic Vězeňské služby České republiky.

Nariadení generálního ředitele Vězeňské služby České republiky č. 36/2010, kterým se upravuje protidrogová politika Vězeňské služby České republiky.

Rozhodnutí ředitele odboru výkonu vazby a trestu o zřízení bezdrogové zóny se standardním zacházením ve Věznici Světlá nad Sázavou z roku 2011.

Projekt bezdrogové zóny se standardním zacházením.

Metodický list ředitele odboru výkonu vazby a trestu č. 23/2007 o činnosti výstupních odděleních.

Projekt výstupního oddělení.

Metodický list ředitele odboru výkonu vazby a trestu č. 20/2007, kterým se stanoví principy a pravidla zacházení s odsouzenými s cizím státním občanstvím ve výkonu trestu odnětí svobody.

Seznam zkratk:

BZ	bezdrogová zóna
ČR	Česká republika
ČSSR	Československá socialistická republika
DD	dětský domov
JIPOCAR	název firmy - vnější nestřežené pracoviště
LION	název firmy - vnější nestřežené pracoviště
ML	mladistvá odsouzená
PP	podmínečné propuštění
PSVD	prostupná skupina vnitřní diferenciacie
PZ	program zacházení
RZS	rychlá záchranná služba
SpO	specializované oddělení pro matky s dětmi
SŠ	střední škola
TČ	trestná činnost
TPN	odsouzené trvale pracovně nezařaditelné
VIS	vězeňský informační systém
VR	vnitřní režie
VŘV	Vnitřní řád Věznice Světlá nad Sázavou pro odsouzené ženy zařazené do věznice s dozorem, s ostrahou, se zvýšenou ostrahou a pro mladistvé platný pro rok 2011.
VS	Vězeňská služba
VTOS	výkon trestu odsouzených osob
VÚ	výchovný ústav
ZZZ	program „Zastav se, zamysli se, změň se“

5 Seznam tabulek a grafů

Tabulka 1: Počty odsouzených a jejich důvody ukončení pobytu na SpO ve Věznici Světlá nad Sázavou v letech 2007–2011	38
Tabulka 2: Počty odsouzených a jejich důvody ukončení pobytu na BZ ve Věznici Světlá nad Sázavou v letech 2007 - 2011	41
Tabulka 3: Počty odsouzených na VO ve Věznici Světlá nad Sázavou v letech 2007–2011	43
Tabulka 4: Počty mladistvých odsouzených ve Věznici Světlá nad Sázavou v letech 2007–2011	45
Tabulka 5: Počty cizinců ve Věznici Světlá nad Sázavou v letech 2008 - 2011	46
Tabulka 6: Přehled cílů PZ a jejich procentní zastoupení na SpO	48
Tabulka 7: Počty zvolených aktivit a jejich procentní zastoupení na BZ	49
Tabulka 8: Přehled zvolených aktivit a jejich procentní zastoupení na BZ	50
Graf 1: Procentní zastoupení aktivit na BZ	51
Tabulka 9: Přehled pracovního zařazení na BZ	51
Graf 2: Procentní zastoupení zaměstnanosti na BZ.....	52
Tabulka 10: Počty stanovených cílů PZ a jejich procentní zastoupení na BZ ..	52
Tabulka 11: Přehled cílů PZ a jejich procentní zastoupení na BZ	52
Tabulka 12: Počty zvolených zájmových aktivit a jejich procentní zastoupení na VO	53
Tabulka 13: Počty zvolených speciálně výchovných aktivit a jejich procentní zastoupení na VO	54
Tabulka 14: Přehled zvolených aktivit a jejich procentní zastoupení na VO ..	54
Graf 3: Procentní zastoupení aktivit na VO	55
Tabulka 15: Přehled pracovního zařazení na VO.....	55
Graf 4: Procentní zastoupení zaměstnanosti na VO	56
Tabulka 16: Počty stanovených cílů PZ a jejich procentní zastoupení na VO ..	56
Tabulka 17: Přehled cílů PZ a jejich procentní zastoupení na VO	57
Tabulka 18: Přehled pracovního zařazení ML	58

Graf 5: Procentní zastoupení zaměstnanosti ML	58
Tabulka 19: Přehled cílů PZ a jejich procentní zastoupení u ML	59
Tabulka 20: Věk a jejich procentní zastoupení u ML	59
Tabulka 21: Spáchané provinění a jejich procentní zastoupení u ML	59
Tabulka 22: Délky trestů a jejich procentní zastoupení u ML	60
Tabulka 23: Počet odsouzení v minulosti a jejich procentní zastoupení u ML	60
Tabulka 24: Věk při spáchání prvního TČ a jeho procentní zastoupení u ML	60
Tabulka 25: Délky trestů a jejich procentní zastoupení u ML	60
Tabulka 26: Rodinné zázemí a jejich procentní zastoupení u ML	61
Tabulka 27: Počet sourozenců a jeho procentní zastoupení u ML.....	61
Tabulka 28: Počet dětí a jejich procentní zastoupení u ML	61
Tabulka 29: Rodinní příslušníci ve VTOS a jejich procentní zastoupení u ML	62
Tabulka 30: Vzdělání odsouzených před VTOS a jejich procentní zastoupení u ML.....	62
Tabulka 31: Zájem o povinné aktivity a jeho procentní zastoupení u ML.....	63
Tabulka 32: Přehled zvolených nepovinných aktivit a jejich procentní zastoupení u ML.....	63
Tabulka 33: Důvody zvolení nepovinných aktivit a jejich procentní zastoupení u ML.....	63

6 Seznam příloh

Příloha A Dotazník pro ML odsouzené	I
Příloha B Katalog aktivit Věznice Světlá nad Sázavou	IV
Příloha C Program zacházení ML	VI
Příloha D Program zacházení na BZ	VII
Příloha E Program zacházení na SpO	VIII
Příloha F Program zacházení na VO	IX
Příloha G Komplexní zpráva ML	X

Přílohy

Příloha A Dotazník pro ML odsouzené

Dotazník pro ML odsouzené

1. věk
2. provinění /trestný čin/.....
3. délka trestu
4. počet odsouzení v minulosti
5. věk při spáchání prvního provinění
6. uživatelka drog ano x ne

Pokud je odpověď na otázku číslo 6 ano, odpovězte i na otázky 7, 8 a 9.

7. věk při prvním užití drogy.....
8. jaké drogy
9. způsob užití
10. rodinné zázemí fungující úplná rodina
 nefungující úplná rodina
 neúplná rodina – chyběl otec x matka
 dětství u jiných rodinných příslušníků (prarodiče,
 teta apod.)
 DD, VÚ

Příloha B Katalog aktivit Věznice Světlá nad Sázavou

pracovní aktivity	aktivita	ubytovna
	kurz vaření	VO
	sebeobslužná aktivita	VO
	kurz šití a ručních prací	VO
	kurz šití, ručních prací a výt.prac.činn.	VO
	aktivita	ubytovna
vzdělávací aktivity	etická výchova	C1/4
	historie českého státu	C3/3
	německý jazyk	B3/2
	vých.činnost a právní poradenství	A2/4
	zdravý životní styl	A3/2
speciálně výchovné aktivity	arteterapie	všichni
	abreakce a relaxace	všichni
	dramaterapie	všichni
	hospodářství a politika ČR	VO
	individuální psychoterapie	všichni
	jóga	všichni
	komunita	Bz, VO
	komunitní setkání	A3/3; A3/4
	pohybová terapie	všichni
	pracovní terapie	ML
	program KKK	výběr B,C
	program ZZZ	výběr B,C
	rekreační cvičení	TPN
	skupinová terapie	ML
	skupinové psychoterap.konzultace	SpO matky
	soc.právní poradenství	VO, SpOmatky, BZ
	trénink sociálních dovedností	Bz
	terap.skupina pro práci s TČ	Bz
zájmové aktivity	cvičení na míčích	všichni
	dramatický kroužek	A2/2
	hudební kroužek	vybrané B,C
	hudební kroužek	C1/3
	hudební relaxace	C3/3
	hudební kroužek	B3/2
	hudební aktivita	A3/4
	kroužek keramika	všichni
	kroužek rukodělných činností	C3/1

kroužek výtvarných technik	všichni
kroužek ručních prací	všichni
kroužek tvůrčích činností	C2/3
komunikační dovednosti	A3/3
loutkoherecký kroužek	A2/2
loutkové divadlo	C1/2
literární výchova	SpO
literární kroužek	C3/4
pohybová aktivita	C2/2; C3/1
poznáváme přírodu	SpO
ruční práce	C1/3
ruční práce	C3/4
ruční práce	A2/2
ruční práce	C1/2
řešení křížovek a hlavolamů	C2/2; C3/1
sportovní aktivity	všichni
sportovní aktivita	C2/4
sportovní aktivity	C3/2
sportovní aktivita	B3/2
sportovní aktivity	A3/4
sportovní aktivity	C2/3
sportovní kroužek	Bz
stolní tenis	C3/2
sociální dovednosti	A3/3
zahradnický kroužek	všichni
zdravotní cvičení	všichni
zdravověda	C3/3
zahrad. A rukodělné práce	Bz
zdravý životní styl	Bz
zdravotní cvičení	C3/3

Příloha C Program zacházení ML

Program zacházení ve VTOS

aktualizace

Kód vězně: ----

Příjmení: -----

Jméno: ----

	Cíle programu	- doplnit si vzdělání - osvojit si sebeobslužné návyky - udržet kontakt s matkou a rodinou - získat pracovní návyky
1.	Pracovní aktivity pracovně zařadit v rámci věznice	pomocné a úklidové práce kurz vaření kurz šití, ručních prací a výtvarně pracovních činností sebeobslužné aktivity LION
2.	Vzdělávací aktivity Studuje ŠVS: ne Počet hodin studia na ŠVS: 0,0000	hospodářství a politika ČR zdravý životní styl
3.	Speciálně výchovné aktivity	komunita sociálně právní poradenství Pracovní terapie ML terapeutická skupina ML
4.	Zájmové aktivity	zdravotní cvičení sportovní aktivity
5.	Oblast utváření vnějších vztahů	písemně: přítel, matka, kamarádka návštěvy: matka, otec, babička, sourozenci

Přiřazené aktivity

Kód aktivity	Typ aktivity	Název aktivity
VT - VO	speciálně výchovné	Povinné aktivity VO
VT-S	speciálně výchovné	Terapeutická skupina ML
VT - S	speciálně výchovné	Pracovní terapie ML
VT- Z	zájmové	ZDRAVOTNÍ CVIČENÍ
VT - Z	zájmové	SPORTOVNÍ AKTIVITY

Tento program zacházení jsem si zvolil a zavazuji se jej plnit datum podpis odsouzeného
datum podpis speciálního pedagoga

Příloha D Program zacházení na BZ

Program zacházení ve VTOS

aktualizace

Kód vězně: -----

Příjmení: -----

Jméno: -----

	Cíle programu	posilovat rozhodnutí k drogové abstinenci, spolupráce s drogovou poradnou vytváření a upevňování pracovních návyků napětí uvolňovat pomocí zapojení do stálých aktivit udržet kontakty s rodinou
1.	Pracovní aktivity pracovně zařadit mimo věznici	pomocné a úklidové práce
2.	Vzdělávací aktivity Studuje ŠVS: ne Počet hodin studia na ŠVS: 0,0000	---
3.	Speciálně výchovné aktivity	trénink sociálních dovedností terapeutická skupina pro práci s trestným činem komunita sociálně právní poradenství jóga
4.	Zájmové aktivity	sportovní kroužek cvičení na míčích
5.	Oblast utváření vnějších vztahů	písemně - matka, přítel, bratr návštěvy - rodiče, bratr a jeho děti

Přiřazené aktivity

Kód aktivity	Typ aktivity	Název aktivity
VT - S	speciálně výchovné	trénink sociálních dovedností
VT - S	speciálně výchovné	terap. skupina pro práci s TČ
VT-S	speciálně výchovné	Komunita
VT-S	speciálně výchovné	Jóga
VT - S	speciálně výchovné	Sociálně právní poradenství
VT-Z	zájmové	Sportovní kroužek
VT-Z	zájmové	CVIČENÍ NA MÍČÍCH

Tento program zacházení jsem si zvolil a zavazuji se jej plnit datum podpis odsouzeného
datum podpis speciálního pedagoga

Příloha E Program zacházení na SpO

Program zacházení ve VTOS

výchozí

Kód vězně: -----

Příjmení: ----

Jméno: ----

	Cíle programu	celodenní péče o dítě, posilování pocitu zodpovědnosti za jeho výchovu posilovat emocionální vazby upevňování pracovních návyků udržení kontaktů s rodinou
1.	Pracovní aktivity pracovně nezařadit	pomocné a úklidové práce vyplývající z péče o dítě
2.	Vzdělávací aktivity Studuje ŠVS: ne Počet hodin studia na ŠVS: 0,0000	----
3.	Speciálně výchovné aktivity	sociálně právní poradenství skupinové psychoterapeutické konzultace
4.	Zájmové aktivity	poznáváme přírodu literární výchova
5.	Oblast utváření vnějších vztahů	písemný kontakt a návštěvy druhá, rodičů

Přiřazené aktivity

Kód aktivity	Typ aktivity	Název aktivity
VT-S	speciálně výchovné	soc. právní poradenství
VT-S	speciálně výchovné	indiv. psychoterap.konzultace
VT-Z	zájmové	Literární výchova
VT-Z	zájmové	Poznáváme přírodu

Tento program zacházení jsem si zvolil a zavazuji se jej plnit datum podpis odsouzeného
datum podpis speciálního pedagoga

Příloha F Program zacházení na VO

Program zacházení ve VTOS

aktualizace

Kód vězně: -----

Příjmení: -----

Jméno: -----

	Cíle programu	Udržovat a upevňovat pozitivní sociální vazby vytvářet pracovní návyky. seberozvoj prostřednictvím řízených aktivit uvolňovat nahromaděné napětí pomocí aktivit zvyšovat si vzdělání
1.	Pracovní aktivity pracovně zařadit mimo věznici	pomocné a úklidové práce LION od 2.8.2010 kurz šití, pletení a háčkování kurz vaření sebeobslužné aktivity
2.	Vzdělávací aktivity Studuje ŠVS: ne Počet hodin studia na ŠVS: 0,0000	zdravý životní styl hospodářství a politika ČR
3.	Speciálně výchovné aktivity	arteterapie komunita sociálně právní poradenství
4.	Zájmové aktivity	zdravotní cvičení
5.	Oblast utváření vnějších vztahů	Kontakt s rodiči, bratrem. - písemně i návštěvy

Přiřazené aktivity

Kód aktivity	Typ aktivity	Název aktivity
VT-P	pracovní	kurz š.,ru. prací a v.pr.čin.
VT-P	pracovní	kurz vaření
VT-P	pracovní	sebeobslužné aktivity
VT - S	speciálně výchovné	arteterapie
VT-S	speciálně výchovné	sociálně právní poradenství
VT-S	speciálně výchovné	komunita
VT-V	vzdělávací	Hospodářství a politika ČR
VT-V	vzdělávací	Zdravý životní styl
VT- Z	zájmové	ZDRAVOTNÍ CVIČENÍ

Tento program zacházení jsem si zvolil a zavazuji se jej plnit datum podpis odsouzeného
datum podpis speciálního pedagoga

Komplexní zpráva o odsouzeném

Kód vězně: --- Příjmení: --- Jméno: ---

Eskorta: nástup výkonu trestu, schválena, ---- Světlá nad Sázavou,

Požadavek na stravu---

Chování a projevy odsouzeného na nástupním oddělení

Odsouzená se na nástupním oddělení chovala slušně, pokyny a příkazy pracovníků VS plnila. Ve svých věcech pořádek udržovala, pořádek a čistotu na ubytovně i zásady osobní hygieny dodržovala. V kolektivu s jinými odsouzenými problémy neměla. VŘ dodržovala.

Posouzení zpracoval: ----

Podpis:

Datum: ---

Psychologické posouzení odsouzeného

Použité metody
studium spisové dokumentace
Baum t. Hand t.
rozhovor
pozorování
Lüscher

Psychologická klasifikace: ochranná léčba ambulantní

Popis situace

- relevantní poznatky z pozorování
Kontakt navazuje, spolupracuje, málo spontánní, stažená, ostýchavá. Koncentrace pozornosti je v normě, na dotazy odpovídá bez latencí, slovní zásoba i vyjadřovací schopnosti jsou na velice dobré úrovni, v neverbální komunikaci dominuje submisivní nastavení, celkový projev kultivovaný, mírný emoční doprovod. Celkový dojem - "šedá myš" a "mimikra."

- významná anamnestická data a jejich souvislosti s TČ

Primární rodina úplná, plně funkční do 15 let, poslední 3 roky výrazné neshody rodičů, hádky, otec začal nadměrně pít alkohol, byl agresivní na matku, později i na děti. Ods. má starší sestru a mladšího bratra.

Ods. od 15 let též úzus alkoholu, stupňovaný, uvádí, že znalcem jí byl diagnostikován 3. stupeň závislosti na alkoholu.

Pila denně, pivo a tvrdý alkohol, pod vlivem alkoholu měla problémy s chováním, časté přestupky a útoky z domova. Od ledna 2011 byla umístěna do DgÚ, odtud též útek, těžká opilost a spáchání TČ. Byla jí stanovena ambulantní léčba protialkoholní.

Studovala přírodovědné lyceum, studium jí bavilo, v prvním ročníku byla dobrá studentka, chtěla studovat vysokou školu, má ukončené 2 ročníky, ve studiu by chtěla pokračovat po VT.

Je svobodná, bezdětná. Aktuálně uvádí přítele - známost z vazby (recidiva). Citově vázána k matce, k tomuto vztahu se nyní upíná.

Psychiatricky léčena nebyla, uvádí však sebevražedné pokusy v minulosti ve stadiu rozhodnutí a začátku realizace.

První v 16 letech v souvislosti s hádkami rodičů- chtěla skočit pod vlak, druhý před půl rokem, kdy se rozešla s přítelem- měla v úmyslu zabít se v autě.

Sebepoškozování- v minulosti řezné rány (zhojené) na předloktích, na vazbě pálení se cigaretou.

- popis osobnosti orientovaný na intelektové schopnosti, emoční stabilitu, hodnotovou orientaci, motivační činitele chování aj. – a jejich souvislost s TČ

Psychosociálně nezralá, s disharmonickým vývojem osobnosti, který není ukončen, emočně nestabilní, s výkyvy do úzkostně depresivních nálad. Emoionálně chladná.

Má sníženou sebedůvěru, avšak vysoké ambice a cíle. Tento rozpor v ní vyvolává trvalé napětí, které ventiluje obrannými mechanismy , únikem. (alkohol, autoagresivní tendence). Touží po respektu a uznání, chtěla by být rozhodná a důsledná, nechce být omezována, nechce dělat kompromisy. Je uzavřená, své myšlenky a úmysly skrývá, aktuálně je předrážděná a vyčerpaná, cítí se " v pasti." Kumuluje zlost, potlačuje afekt. Lehce ovlivnitelná silnějšími osobnostmi.

Intelektové schopnosti se orientačně pohybují v pásmu populačního průměru, frustrační tolerance je snižena, adaptace na VTOS je přijatelná, v zátěžové či konfliktní situaci hrozí zvýšené riziko autoagresivního chování, schopnost volní seberegulace je zachována částečně.

- **analýza postoje k TČ, přijetí viny.**

Náhled na trestnou činnost má nedostatečný, uvádí, že se postiženým u soudu omluvila, má však nedostatek empatie, neuvědomuje si následky a společenskou a humánní nepřijatelnost svého kriminálního chování.

B. Motivace k řešení (je si svých problémů vědom, vnímá je správně, chce je řešit, umí je řešit, celková míra odhodlání řešit situaci).

Snižuje závažnost své závislosti na alkoholu, která je přímou příčinou jejího asociálního chování. Původ jejích problémů je v nevhodném rodinném prostředí během adolescence. Její postoj k uložení ambulantní léčbě a k trestu jako k prostředkům možné změny je neutrální.

C. Zhodnocení možných rizik a potřeb; doporučení (k PZ, potřebě speciálního zacházení, pracovnímu zařazení, upozornění na nebezpečnost jednání odsouzeného atd.).

Sledovat a podporovat kontakty s rodinou, především s matkou, sledovat chování odsouzeného vzhledem k možnosti sebepoškozování, doporučuji zařadit vzdělávacího programu.

V kolektivu bude nevýrazná, lze však očekávat skryté problémy v sociální oblasti.

Posouzení zpracoval: -----

Podpis:

Datum: ----

Pedagogické posouzení odsouzeného

Použité metody

studium spisové dokumentace

pozorování

rozhovor

A. Popis situace

- relevantní poznatky z pozorování

- popis trestní minulosti (první TČ, věk jeho spáchání, spouštěcí mechanismy, motivace k TČ apod.)

- popis sociálních vazeb(vztahy s osobami s trestnou minulostí, vztahy s obětí TČ, konflikty ve vztazích, chybějící soc. zázemí apod.)

- popis aktuálního životního stylu a jeho souvislost s TČ (nezájem o řádnou práci a pravidelné zaměstnání,
- identifikace s kriminální subkulturou, příklon k extremistickým skupinám, opakované násilné jednání,
- záměrné vyhledávání rizikových míst apod.

Kontakt s odsouzenou navázán obtížněji, jmenovaná byla zpočátku nepřístupná, zamklá, později komunikovala již bez obtíží. Její vyjadřovací a rozumové schopnosti na dobré úrovni, slovní zásoba průměrná. Odsouzená je uzavřená, tišší, ale ochotná ke spolupráci. Vnitřně je nejistá, nerozhodná a nezodpovědná. O nepříjemných věcech se jí špatně hovoří. Jeví se jako osobnost nevyhraněná, nevyrovnaná, spíše introvertně orientovaná, v kolektivu odsouzených problémy nepředpokládám. Je poměrně sebevědomá a nedostatečně sebekritická. Celkově se jedná o psychosociálně nevyzrálou osobnost s nedostatečně zformovaným systémem vnitřních norem. Je citlivá a málo cílevědomá. Vztah k drogám a alkoholu nepopírá.

Odsouzená vyrůstala v úplné rodině se dvěma sourozenci. Její dětství a rané dospívání bylo bezproblémové, základní školu dokončila s dobrými výsledky. Rodiče pracovali jako plastikáři. Zlom nastal kolem jejích 15. narozenin, otec údajně začal nadměrně pít, matku a později i děti začal bít. Proto se rodiče rozvedli a odstěhovala se s matkou a sourozenci do nového bytu. Odsouzená se od té doby s otcem vídá jen sporadicky, jednou jí byl navštívit na vazbě.

Vztah s matkou je údajně na dobré úrovni, denně ji sem posílá dopisy. Je svobodná, bezdětná, partnerský vztah nepopírá, ale není pro ni významný.

Od 16 let začala jmenovaná chodit za školu, začala nadměrně pít alkohol (až 1 l vodky/fernetu denně). Z toho důvodu byla v 17 letech umístěna do DgÚ, odtud pak do VV. Důvodem změny jejího chování mělo údajně být předchozí chování jejího otce a nutné stěhování. Odsouzená po dvou letech ukončila SPřúmŠ a nastoupila na SOU kuchař-číšník. Odtud byla po 3 měs. převedena do DgÚ. Do budoucna si plánuje dokončení školy a návrat k matce.

V civilním životě nikdy nepracovala.

Ve VTOS je poprvé, soudně trestaná je počtvrté. V dubnu 2011 úmyslně zapálila slámu v hospodářské budově. Při požáru uhořeli 4 sportovní koně a byl poškozen majetek. Škoda se vyšplhala na 3,5 mil. Kč, možná škoda dokonce až na 7,9 mil. Kč. Odsouzená byla údajně pod vlivem alkoholu. K celé události dodává, že si nic nepamatuje, že byla pod vlivem alkoholu. Trest jí připadá neadekvátně přísný.

Dále je pak odsouzena za výtržnictví a poškození cizí věci. Údajně měla spor s příslušníkem PČR, a tak po něm a na služebnu hodila barvu. Odsouzené bylo soudem nařízeno protialkoholní léčení ambulantní formou.

Z její rodiny nebyl ve VTOS nikdo jiný.

B. Motivace k řešení (je si svých problémů vědom, vnímá je správně, chce je řešit, umí je řešit, celková míra odhodlání řešit situaci)

Jmenovaná si je svých problémů vědoma, nedokáže však plně zhodnotit jejich závažnost. Nepřipouští si důsledky svého jednání a očekává, že se problémy vyřeší samy nebo jí je někdo pomůže vyřešit. Je značně nesamostatná, nevyzrálá.

C. Zhodnocení možných rizik a potřeb, doporučení (k PZ, potřebě speciálního zacházení, pracovnímu zařazení, upozornění na nebezpečnost jednání odsouzeného atd.)

Odsouzená může v konfliktních situacích reagovat impulzivitou až (auto)agresivitou. S autoritou zaměstnanců problémy nemá. Jejich pokyny se bude snažit respektovat, své povinnosti bude plnit. Není však plně schopna kontrolovat projevy svého chování. Je třeba sledovat její postavení v kolektivu a snažit se jí zaměstnávat. Doporučuji její zařazení do ŠVS - PRŠ.

pozitivní rizika: rodina

negativní rizika: alkohol, nezodpovědnost, uzavřenost

Doporučení k PZ

- doplnit si vzdělání
- kriticky nahlížet na konzumaci alkoholu
- rozvíjet sebeobslužné návyky
- udržet kontakt s rodinou

Posouzení zpracoval: ----

Podpis:

Datum: ----

Sociální posouzení odsouzeného

Použité metody
studium spisové dokumentace
rozhovor
pozorování

Kód vězně: ----- Příjmení: ----- Jméno: -----

Sociální posouzení odsouzeného

A. Použité metody: studium spisové dokumentace, pozorování, rozhovor

Popis situace – relevantní poznatky z pozorování: kontakt navázán bez problémů, na dotazy odpovídá bez potíží, klidná, zařazena na odděleních mladistvých

způsobilost k právním úkonům, případné vyjádření orgánů sociálního zabezpečení
popis sociální situace (rodinný stav, rodinné zázemí, ostatní soc. zázemí, nezaopatřené děti a jejich současné zajištění, finanční zajištění, stav pohledávek
kontakty s orgány státní správy (kurátorem, SPOD) : PMS Kroměříž leden 2011, soc.kurátor od 15 let Kroměříž pí.Minářová
potřeba vykonání soc. úkonů (zajištění dokladů,důchodu, informace k absolvování povinné školní docházky) platný OP má u sebe matka ods.(prověřeno), změna trv.pobytu. matka zašle potvrzení o změně a starý OP

rodinný stav: svobodná
děti: -
bydliště: ----- (neplatí)
faktické: ----- – matka (nová adresa, ods.zatím není přihlášena)
kontakty: -----, nyní vazba Olomouc – znají se z vazby, nikdy spolu nežili
vzdělání: ZŠ, 1 rok přírodovědné lyceum, necelý rok SOU kuchař číšník
zaměstnání: nikdy nepracovala, v evidenci ÚP nebyla

Osobní a rodinná anamnéza: Odsouzená se ve VT nachází poprvé, soudně trestána 3x. Z rodiny nebyl ve VTOS nikdo. Pochází z vlastní úplné rodiny, oba rodiče žijí, je s nimi v kontaktu. Má jednoho bratra a sestru, také s nimi se stýká. Rodiče se v roce 2010 rozvedli, otec je alkoholik, často matku bil, děti ji bránily, takže bil i je. Z tohoto důvodu hodnotí dětství jako nepřilíš spokojené. Bydlela s matkou, ale pro problémy s alkoholem (má nařizenu ambulantní protialkoholní léčbu) a útěky z domu byla od ledna 2011 umístěna v DÚM Veslařská Brno. Ústavní péče plnoletostí skončila. Od 16 let užívá marihuanu, poslední měla před VTOS. Alkohol konzumuje od 15 let ve velké míře, má nařizenu léčbu. Kouří 20 cigaret denně. Uvádí vztah s Janem Havlíkem, znají se však pouze z vazby, společně nikdy nežili, přesto je přesvědčená, že vztah vydrží. V civilním životě prakticky nepracovala, pracovní návyky chybí. Korespondovat bude s matkou, otcem, babičkou, sestrou, přítelem, kamarády, na návštěvy bude žádat matku Janu V., otce Jana, babičku Marii Winklerovou, dědu Ivana Winklera, sestru Kateřinu Vavříkovou, bratra Matěje V. Žádost o PP podá. Poučena o funkci sociální pracovnice, o možnosti spolupráce s PMS. Platný OP doma.

